

HAKSIZ FİİLLERDEN SORUMLULUKTA CEZA HUKUKU İLE MEDENİ HUKUK İLİŞKİSİ

Ahmet M. KILIÇOĞLU

Medenî Hukuk Asistanı

GİRİŞ

Hukuk nizamı tarafından tavsip edilmeyen fiiller hukuka aykırı fiiller şeklinde adlandırılırlar. Bir üst kavram olarak, hukuka aykırı fiillerin hukukî ve cezaf bir takım neticeleri mevcuttur. Ceza hukukunda suç teşkil eden bir fiil özel hukukta tazminattan başka veya tazminatla beraber bazı hukukî neticeler doğurabilir. Örneğin, zina cezayı müstelzim bir fiil olduğu gibi özel hukukta bir boşanma sebebidir; veya vârisin murise karşı suç işlemesi cezaf neticeler doğurmaktan başka mirastan mahrumiyetini de mucip olur¹. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, ceza hukuku ile özel hukukun hukuka aykırılık anlayışı farklı olduğundan, her suç teşkil eden hukuka aykırı fiil aynı zamanda özel hukukta haksız bir fiil teşkil etmez. Yani suç=haksız fiil şeklinde bir formül düşünülemez. Bu nedenle hukuka aykırı fiilleri, doğurdıkları hukukî veya cezaf mesuliyete göre, üçlü bir tasnife tabi tutabiliriz.

1 — Haksız fiil teşkil edip suç teşkil etmeyen fiiller: Bunlar özel hukukta hukuka aykırı bir fiil olarak değerlendirildikleri halde ceza hukukunda suç teşkil etmezler. Bunlara örnek olarak kasta dayanmayan haksız rekabet fiillerini, muhik bir sebebe dayanmaksızın nişanın bozulmasını gösterebiliriz².

2 — Suç teşkil ettikleri halde haksız fiil sayılmayan hukuka aykırı fiiller: Kanun koyucu bir fiile ceza vermeyi her zaman tazminatın lüzumuna göre takdir etmez. Bazen fiil suçtur fakat tazminatı gerektirmez³. Örneğin, tramvaydan atlamak, kırmızı ışık yandığı halde

¹ Belgesay, M. Reşit. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, C. II, İst. 1939, sh. 60.

² Tandoğan, Halük. Türk Mesuliyet Hukuku, Ank. 1961, sh. 348.

³ Arsebük, Esat. Borçlar Hukuku, C. I-II, Ank. 1950, sh. 568.

trafik kurallarını çiğneyerek karşıya geçmek, süratli araba kullanmak, ruhsatsız radyo kullanmak⁴. Bu ve benzeri örneklerde görüldüğü gibi bazen fiil çeşitli kanunlar tarafından suç sayıldığı halde zarar unsuru mevcut olmadığından dolayı haksız bir fiil teşkil etmez.

3 — Üçüncü grupta yer alan hukuka aykırı fiiller çoğunluğu teşkil ederler. Medeni hukuka göre haksız olan bir fiil, ekseriya ceza hukukuna göre de bir suç teşkil eder. Başka bir deyimle, ekseriya ceza kanunlarının men ettiği fiiller, bu kanunların teminat altına aldığı hakları ihlal ederken bu hakların himayesi zımında, hukuken tazmini müstelzim bir fiil mahiyet ve karakterini de taşırlar⁵. Zimmet, hırsızlık, yaralama, öldürme, hakaret ve sövme bu gibi fiillere örnek teşkil ederler. Bizim inceleme konumuzu bu son grupta yer alan hukuka aykırı fiiller teşkil etmektedir.

Bu ayırımı karşısında bazı müelliflerin⁶ ifade ettikleri gibi «her suç haksız fiildir» şeklindeki düşünce tarzında isabet yoktur.

Aynı zamanda suç ve haksız fiil teşkil eden fiiller bakımından şu problemlerle karşılaşırız. Acaba hukuk hakimi tazminata hükmederken ceza hukukunun mesuliyete ilişkin prensipleri veya ceza mahkemesinin kararları karşısında ne derece bağlıdır? Ceza mahkemesinde yaşamın küçüklüğü nedeniyle hakkında takipsizlik kararı verilen kimse hukuk mahkemesinde de tazminat ödemekten kurtulur mu? Veya ceza mahkemesinde beraat eden şahıs hukuk mahkemesince tazminata mahkum edilebilir mi? Veyahut da çocuğunun suç teşkil eden fiilinden dolayı cezaen mesul tutulmayan aile reisi, buna rağmen tazminatla mesul tutulabilir mi? Soruları daha da çoğaltabiliriz. Bilindiği gibi ceza ve özel hukukta zamanaşımı süreleri ve anlayışı farklıdır. Aynı zamanda suç ve haksız bir fiil teşkil eden fiilden dolayı hukuk zamanaşımı sona erdiği halde, ceza zamanaşımı sona ermeden halen tazminat davası açma imkanı var mıdır? Böyle bir imkan mevcut ise bu uzun zamanaşımı süresinin başlangıcı nasıl tayin edilecektir? Ceza mahkemesinin kararları ceza zamanaşımı ile ilgili uygulamaya etkili olur mu?

Çalışmamızın konusunu teşkil eden bu ve benzeri soruların ve bunların cevaplarının incelenmesine geçmeden önce konumuzla ilgili olan kanun hükümlerine değinmek istiyoruz.

⁴ Tandoğan, sh. 348.

⁵ Tuğrul, Muhsin. Haksız Fiil Zamanaşımı, Ad. 1947, s. 5, sh. 368.

⁶ Öztekin, Esat. Ceza Mahkemesinde Beraat., Jurisdictio 1957, s. 8, sh. 725.

Kanunlarımız, ceza hukuku ile medeni hukuk arasındaki ilişkiyi ve ceza mahkemesi kararlarının hukuktaki tesirini genel bir kaide ile düzenlemiş değildirlir. Bu hususta bize ışık tutacak olan Borçlar Kanunumuzun önemli iki maddesi mevcuttur.

Bunlardan B.K. 53. maddesi «Ceza hukuk ile medeni hukuk arasındaki münasebet» başlığını taşımakta ve şu hükmü ihtiva etmektedir. «Hakim, kusur olup olmadığına yahut haksız fiilin faili temyiz kudretini haiz bulunup bulunmadığına karar vermek için ceza hukukunun mesuliyete dair hükümlerile bağlı olmadığı gibi, ceza mahkemesinde verilen beraet kararile de mukayyet değildir. Bundan başka ceza mahkemesi kararı, kusurun takdiri ve zararın miktarını tayin hususunda dahi hukuk hakimini takyet etmez».

Böylece B.K.53. maddesi, hukuk hakiminin ceza hakimi karşısındaki durumunu tayin etmekte ve ona, doktrinde «bağımsızlık prensibi» diye adlandırılan önemli bir kuralla serbestçe hareket etme imkanı tanımaktadır.

Konumuzla ilgili diğer bir hüküm Borçlar Kanunumuzun 60. maddesinin 2. fıkrasında yer alır. Haksız fiilden doğan talep hakları zarar ve faile ıttıladan itibaren bir, herhalde zararın doğumundan itibaren on yıl içinde zamanaşımına uğrar. Ancak B.K. md 60 f II ye göre «Şu kadarki zarar ve ziyan davası, ceza kanunları mucibince müddeti daha uzun mürruru zamana tabi cezayı müstelzim bir fiilden neş'et etmiş olursa şahsî dāvaya da o mürruru zaman tatbik olunur.»

Biz incelememizde özellikle kanunumuzun bu iki hükmü üzerinde duracak, yeri geldikçe usul kanunlarımızda yer alan bu konuya ilişkin özel hükümlere de değineceğiz.

BİRİNCİ BÖLÜM

HUKUK VE CEZA HAKİMLERİNİN DURUMU

§ 1 — CEZA HAKİMİNİN DURUMU

Aynı zamanda suç ve haksız fiil teşkil eden fiiller bakımından ceza hakiminin veya ceza mahkemesinin durumunu tayin etmek gerekir.

I — CEZA HAKİMİNİN HUKUK HAKİMİ KARŞISINDAKİ DURUMU

Hukuk mahkemesi kararlarının ceza mahkemesi kararlarına tesiri, bizim inceleme sahamız dışında kalır.¹ Bir hukuk mahkemesi ka-

¹ Bilge, Necip. Medeni Yargılama Hukuku, Ank. 1967, sh. 615.

rarının ceza mahkemesinde kesin hüküm tesirini gösterip göstermeyeceği hususu ceza hukukunu ilgilendiren bir konudur. Yalnız burada senetlerin sahteliği ile ilgili olarak kanunumuzun kabul ettiği sisteme değinmek istiyoruz.

HUMK. nun 314. maddesine göre, herhangi bir senedin sahteliği hukuk mahkemesinde iddia edilip te bu iddia red edilmişse, artık bu senedin sahteliği ceza mahkemesinde dahi tartışma konusu yapılamaz. Buna karşılık hukuk mahkemesi, senedin sahteliği konusunda bu iddiayı sabit görüp, sahtelik kararı verirse, bu karar ceza hakimini bağlamaz, ceza hakimi beraat kararı verebilir². Böylece kanunumuz ceza hakiminin, senedin sahteliği konusunda, hukuk hakiminin red kararı karşısında bağımlı olduğunu kabul ettiği halde, senedin sahte olduğuna dair kararı karşısında onu bağımsız duruma sokmuştur.

Buna karşılık, aynı senedin sahte olmadığına dair ceza mahkemesinde beraat kararı verilmiş olsa, hukuk mahkemesince sahteliği kabul edilen senet iptal edilebilir. Ceza mahkemesinin bu husustaki beraat kararı hukuk mahkemesinde senedin iptaline müessir değildir. (HUMK. 315).

II — CEZA MAHKEMESİNDEN TAZMİNAT TALEBİ:

Aynı zamanda suç ve haksız fiil teşkil eden hukuka aykırı fiilden zarar gören herhangi bir şahsa, kanunlarımız iki imkan tanımıştır. Mutazarrır şahıs şayet suç takibi şikayete bağlı bir suç ise, failin cezalandırılması için ceza mahkemesine başvurabilir. Bu yolu tercih etmediği takdirde uğradığı zararın tazmini için hukuk mahkemelerinde tazminat davası açabilir. Kanunumuz zarara uğrayanları korumak ve onları iki ayrı mahkemeye müracaat etmenin külfetinden kurtarmak için, ceza mahkemesinde de tazminat talep etme imkanını tanımıştır. Böylece Alman hukuk sisteminden farklı olarak ceza mahkemesinden şahsî hakların hüküm altına alınması yolu açık tutulmuştur³.

CUMK muzun 358 ve 367. maddeleri gereğince mutazarrır olan şahıs, suç teşkil eden fiil nedeniyle uğramış olduğu zararını, açılmış olan ceza davası ile birlikte müdahale veya şahsî dava yolu ile tazmin ettirebilir.

Yalnız şunu unutmamak gerekir ki ceza mahkemesinden şahsî hak talebi ancak açılmış olan ceza davası mevcut ise mümkün olur.

² Bilge, Necip. sh. 615; Postacıoğlu, İhan. Medenî Usul Hukuku Dersleri B. 5, İst. 1970, sh. 590.

³ Gönensay, sh. 207.

Yoksa aynı fiil hakkında açılmış bir ceza davası mevcut olmadığı halde sırf zararın tazmini talebi ceza mahkemesinde görülemez.⁴

Ceza mahkemesinin, şahsî hak talebi hakkında bir karar vermesi, ancak tazminatın hesaplanmasına ait işlerin, duruşmanın uzamasına yol açmadığı takdirde mümkündür. Şayet bu gibi işlemler kamu davasının uzamasına yol açacaksa, bu talepler hakkında bir karar verilme-yerek, hukuk mahkemesine müracaat edilmesi hususunda karar verilir.

Ceza mahkemesinde müdahale (katılma) veya şahsî hak talebi en geç hükmün tefhimine kadar ve bir dilekçe ile veya zabıt varakası tutulmak üzere zabıt katibine yapılan bir beyanla olur (CMUK. 366). Müdahale davasının açılabilirdiği her halde şahsî hak davası da açılabilir. Ancak hazırlık soruşturması ve ilk soruşturma ceza muhakemesi müesseseleri olduklarından, ceza muhakemesinin bu devrelerinde şahsî hak davası söz konusu olamaz. Şahsî haklar bu devrelerde talep edilmiş olsa bile iş son soruşturmaya geldikten sonra talep yapılmış kabul edilmelidir⁵.

Ceza hâkiminin ceza mahkemesinde ikame edilen tazminat davasından dolayı, faile hukukî mesuliyetin teveccüh edip etmediğini araştırırken, borçlar hukukunun mesuliyete mütealîk hükümlerinden hareket etmesi gerekir. Zira B.K. nunun 53. maddesinde yer alan, «hakim kusur olup olmadığına yahut haksız fiilin faili temyiz kudretini haiz bulunup bulunmadığına karar vermek için ceza hukukunun mesuliyete dair hükümleriyle bağlı olmadığı...» na dair hüküm hukuk hakimi kadar, ceza hakimi için de bağlayıcıdır. Bu nedenle Ceza Kanununun, on bir yaşını bitirmeyenlerin cezaî mesuliyetleri olmadığına dair 53. maddesine rağmen, hakim, on bir yaşını bitirmemiş olan temyiz kudretini haiz bir çocuğu tazminata mahkum edebilir⁶.

CMUK. muzun 358. maddesi gereğince, ceza mahkemesi ancak mahkumiyet kararı halinde şahsî hak ile de ilgili olan bir hüküm verebilir. Yoksa beraat halinde şahsî hak isteği red edilemez⁷. Aksi halde ceza mahkemesinin beraat kararının hukuk hakimini bağlamıyacağı hakkındaki B.K. 53. maddesinin bir anlamı kalmazdı. Buna rağmen ceza mahkemesi, her nasılsa beraat kararı ile birlikte şahsî hak talebini de red etmişse artık HUMK muzun 237. maddesinde yer alan muhkem

⁴ Onursal, Sami. Kamu Davasına Müdahale, İst. 1968, sh. 159.

⁵ Onursal, sh. 161.

⁶ Gönensay, sh. 207.

⁷ Onursal, sh. 163.

kaziye esası uygulanır⁸. Şayet ceza mahkemesi mahkumiyet kararı ile birlikte tazminat talebi hakkında da bir hüküm vermişse, mutazarır olan şahıs yeniden veya hükmedilenden fazlası için hukuk mahkemesinde tazminat davası açamaz. Zira, bu halde de ortada tazminat talebi ile ilgili kesin bir hüküm vardır. Hükmedilen tazminat miktarını yetersiz bulup hukuk mahkemesinde yeni bir talepte bulunmak mümkün değildir.

Ceza mahkemesi, ceza davasını karara bağlarken davacının zarar ve ziyanı hakkında kişisel isteklerine ilişkin herhangi bir hüküm vermediği takdirde, bu isteklerin bir karara bağlanması için hukuk mahkemesine müracaat etmeye mani bir hal mevcut değildir⁹. Bundan başka, ceza mahkemesinde maddi tazminat talebi reddedilmesine rağmen hukuk mahkemesinde manevi tazminat talep edilebilir¹⁰. Zira burada hukuk mahkemesinde ilk defa yapılmış bir taleple karşı karşıya bulunuyoruz.

Ceza davası görülmekte iken müdahil ceza davasından vazgeçebilir. Böyle bir ihtimalde müdahil davacının, şahsî hak taleplerini muhafaza ettiğini beyan ederek, hukuk mahkemesinde tazminat davası açması mümkündür. Fakat ceza davasından vazgeçtiği sırada, şahsî haklarını mahfuz tuttuğunu açıkça beyan etmeyen müdahil davacı, hukuk mahkemesinde artık tazminat davası açamaz¹¹. Bu hususu TCK. 111. maddesi açıkça, «.... dâvadan vazgeçtiği sırada dâvacı hukuku şahsiyesini ayrıca muhafaza eylememiş ise artık hukuk mahkemesinde dahi dâva edemez» şeklinde ifade etmiştir.

Ceza dâvası, zamanaşımı sebebiyle düştüğü takdirde, aynen ceza dâvasının beraat nedeniyle sona ermesi gibi, duruşmaya devam edilmeyerek tazminat hakkında herhangi bir karar verilemez¹². Zira şahsî hak dâvası, görülmekte olan ceza dâvasının bir fer'î parçası durumundadır. Asıl dâva düşünce, şahsî hak davasının da son bulması gerekir.

⁸ Belgesay, HMUK. Şerhi, sh. 62; Birsen, Kemâlettin. Borçlar Hukuku Dersleri, Borçların Genel Hükümleri, B. 4, İst. 1967, sh. 169; 4HD. 22.3.1949, T. E. 1556/1674, İçt. Küll. 1950, C. I, sh. 394; 4HD. 14.1.1957, T. E. 7507/K. 209, Olgaç, Senai. Türk Borçlar Kanunu, Genel Hükümler, B. 2, İst. 1969, sh. 433; HGK. 14.2.1951, T. E. 89/K; 44, Olgaç, sh. 438.

⁹ TD. 2.8.1954, T. E. 5932/K. 5704, Olgaç, sh. 431, No. 18; HGK. 8.1.1954, T. E. 3-35/K. 313, ABD. 1964, S. 2, sh. 163.

¹⁰ 4HD. 21.5.1956, T. E. 5123/K. 2613, Olgaç, sh. 436; 4HD. 14.1.1957, T. E. 7506/K. 209, Olgaç, sh. 436.

¹¹ 3HD. 25.3.1963, T. E. 2443/K. 2325, Olgaç, sh. 428; HGK. 2.10.1963, T. E. 4-131/K. 80, ABD; 1964; S. 1, sh. 25.

¹² 3CD. 23.1.1961, T. E. 17890/811, Çulha, Cahit. Seçilmiş İçtihatlar, (1935-1963) No. 520, sh. 66.

Bu konu ile ilgili son olarak, ceza mahkemesinden ceza dâvası zımında şahsî hakka ilişkin olarak verilen hüküm aleyhindeki temyiz incelemesinin, suçun affa uğraması halinde Yargıtay'ın ilgili hukuk dairesinde yapacağını belirtmek gerekir¹³.

§ 2 — HUKUK HAKİMİNİN DURUMU

Hukuk hakiminin durumu dediğimiz zaman, genellikle hukuk hakiminin aynı zamanda suç ve haksız fiil teşkil eden fiiller dolayısıyla tazminata hükmederken, ceza hukuku prensipleri ve ceza hakiminin aynı fiil hakkındaki kararları karşısındaki durumu akla gelir. Bu nedenle bu problem özellikle ceza mahkemesinden şahsî hakların talep edilmiş veya talep edilmiş olmasına rağmen red edilmiş olması hallerinde önem taşır. Şayet mutazarrır olan şahıs aynı fiil hakkında ceza dâvasıyla birlikte şahsî hak talebinde de bulunmuş ise, görülmekte olan (derdest) bir dâva söz konusu olduğundan ayrıca hukuk mahkemesinde dâva açamaz.

Hukuk hakiminin ceza hukuku prensipleri ve ceza mahkemesinin kararları karşısındaki durumunu B.K. 53. maddesi tayin etmektedir. Bu madde gerek ceza hukuku kuralları, gerekse ceza mahkemesinin kararları karşısında hukuk hakimine geniş bir muhtariyet tanımakta ve «istiklâl» yahut «bağımsızlık prensibi» dediğimiz önemli bir prensibi ihtiva etmektedir. Şimdi bu prensibin incelenmesine geçebiliriz.

I — BAĞIMSIZLIK PRENSİBİ

A — Prensibin Konuluş Sebebi

Borçlar Kanunumuzun 53. maddesi hukuk hakiminin bağımsızlığı ile ilgili olarak şu hükmü ihtiva etmektedir. Hukuk hakimi, kusur olup olmadığına veya haksız fiilin failininin temyiz kudretini haiz olup olmadığına karar verirken, ceza hukukunun mesuliyete ilişkin hükümleriyle bağlı olmadığı gibi, ceza mahkemesinden verilen beraat kararıyla de bağlı değildir. Ayrıca ceza mahkemesinin mahkumiyet kararı kusurun takdiri ve zararın miktarını tayin hususunda dahi hukuk hakimini takyit etmez.

Görüldüğü gibi kanun koyucu aynı zamanda suç ve haksız fiil teşkil eden fiiller bakımından hukuk hakimini ne ceza hukukunun mesuliyete ilişkin prensipleri ile ne de ceza mahkemesinin bu husustaki kararlarıyla bağlı tutmamıştır. Acaba kanun koyucuyu bu şekildeki

¹³ HGK. 4.7.1962, T. E. 4-13, K. 64, ABD. 1962, s. 6, sh. 640.

bir hükmü sevketmeye iten sebepler neler olabilir? Neden cezaî bakımdan kusurlu sayılan kişi hukukî bakımdan farklı şekilde ele alınmıyor? Ceza mahkemesince suçsuz sayılıp beraat eden kişi ile ilgili kararın hukuk mahkemesini takyit etmeksizin farklı şekilde tahlil edilmesinin sebebi ne olabilir? Bu soruların cevabı, bize bağımsızlık prensibinin konuluş sebeplerini verecektir. Bu sebepleri genel olarak şöylece sıralayabiliriz.

a — Aynı zamanda suç ve haksız fiil teşkil eden fiiller hukuka aykırı fiillerin sadece bir kısmını teşkil eder. Fiil bazen suç olduğu halde haksız fiil teşkil etmez. Bazen de fiil haksız bir fiil sayıldığı halde suç teşkil etmez. Bu bize suç ve haksız fiilin genişlik bakımından farklı olduğunu gösterir. Bu nedenle ceza hakiminin bir fiili suç saymamasına rağmen hakiminin aynı fiili haksız bir fiil kabul etmesi mümkündür.

b — Haksız fiilin varlığı için zararın doğumu şarttır. Zarar mevcut değilse failin tazminata mahkumiyeti cihetine gidilemez. Halbuki cezaî mesuliyet için bir zararın varlığı aranmaz. Örneğin, hırsız girdiği evden hiçbir şey çalmadan çıkarken yakalanırsa ortada haksız bir fiil mevcut olmadığı halde suç teşkil eden bir fiil mevcuttur¹.

c — Ceza hukuku sahasında hakim olan «suç ve cezaların kanuniliği» prensibi özel hukuk sahasında haksız fiiller için söz konusu olmaz. Haksız fiillerin nelerden ibaret olduğu kanunda tek tek sayılmış değildir. Bir haksız fiilin doğumu için gerekli olan şartlar genel mahiyette B.K. nunun 41. maddesinde tespit edilmiştir. Ayrıca ceza hukukunda yukarıdaki prensibin bir neticesi olarak, her suçun cezasının azami ve asgari hadleri tespit edilmiştir. Haksız fiiller sahasında ise ödenecek tazminatın miktarının hadleri kanunda gösterilmemiş, yalnız tazminat miktarının tespitine ilişkin bazı genel kaideler konmuştur.

d — Ceza hukukunda suçların büyük çoğunluğu re'sen takip edilir. Haksız fiiller sahasında ise re'sen tazminata hüküm verilmesine yol açan hiç bir hal yoktur. Hiç bir hukuk hakimi talep olmaksızın tazminata hükmedemez. Zira ceza hukuku ile borçlar hukukunun gayeleri farklıdır.

e — Ceza muhakemesi usulü de bir çok noktalarda ve özellikle delillerin takdirinde hukuk muhakemeleri usulünden ayrılır. Ceza muhakemesi usulünde daima «in dubio pro reo» yani «tereddüt halinde sanığın lehine gidilir» kaidesi uygulanır². Ayrıca ceza hakimi, delil

¹ Bağatur, Ege. Medeni Hukuk İle Ceza Hukuku Arasındaki İlişki, ABD. 1965, s. 5, sh. 579.

² Von Tuhr, Borçlar Hukuku, (Çev. Cevat Edege) C. I, İst. 1952, sh. 412, dn. 19.

lerin takdiri konusunda daha sıkı davranıp farklı noktalardan hareket ettiği halde, hukuk hakimi aynı olayı daha basit delillerle sabit addebilir³.

f — Ceza hukuku sahasında tecil, adli tevbih, cumhurbaşkanı veya TBMM nin affı gibi faili cezalandırmayı veya cezanın devamını önleyici müesseseler kabul edildiği halde, haksız fiiller sahasında mutazarrırının feragati olmadıkça tazminat talebini kaldırıcı bir yol tanınmamıştır⁴.

Tespit ettiğimiz bu hususlar suç ve haksız fiil arasındaki farklı noktaları gösterdiği gibi B.K. 53. maddesinde yer alan bağımsızlık prensibinin genel olarak kanunumuzda yer alış sebeplerini teşkil ederler. Sebepler sadece bunlardan ibaret değildir. Yeri geldikçe prensibin uygulama alanı ile ilgili her özel hal için ilgili prensibin konuluş sebeplerini izah etmeye çalışacağız.

B — Bağımsızlık Prensibinin Uygulama Alanı

Aynı zamanda suç ve haksız fiil teşkil eden fiiller bakımından hukuk hakimine geniş bir serbesti tanıyan B.K. 53. maddesi, acaba mutlak ve katı bir şekilde tatbik edilen bir prensip mi ihtiva etmektedir? Başka bir ifade ile B.K. nun 53. maddesi, hukuk hakiminin, hiçbir şekilde ceza hukuku kuralları veya ceza hakiminin hiçbir kararıyle bağlı olmadığı şeklinde bir prensip mi tayin etmektedir?

Borçlar Kanununun 53. maddesinin incelenmesi sonucunda, bağımsızlık prensibinin, hukuk hakimine mutlak ve katı bir şekilde uygulanan bir serbesti tanımayıp, nisbi bir uygulama alanına sahip olan bir prensip olduğu sonucuna varırız. Zira B.K. nunun 53. maddesi, hukuk hakiminin serbestçe karar verebileceği sahayı, gerek ceza hukukunun prensipleri gerekse ceza mahkemesinin kararları bakımından sınırlı bir şekilde tayin etmiş bulunmaktadır. Şimdi bu sahayı tayin etmeye çalışalım.

1 — Ceza Hukuku Kuralları Bakımından Bağımsızlık:

Hukuk hakimi yalnız failin kusurlu olup olmadığını ve temyiz kudretini haiz olup olmadığını tayin hususunda ceza hukukunun bu hallere ilişkin prensipleriyle bağlı değildir⁵. Yani kanunumuz ceza hu-

³ 4HD. 16.6.1958, T. E. 958-5328/K. 4142; 4HD. 3.6.1958, T. E. 958-4483/K. 3848; Olguç, sh. 429.

⁴ Belgesay, M. Reşit. Ceza ve Hukuk Mesuliyeti, (Çanakkale Haftası), İst. 1953, sh. 30.

⁵ Arsebük, Esat. sh. 569; Tandoğan, sh. 450.

kuku prensipleri karşısındaki bağımsızlık prensibini yalnız bu iki hale hasretmiştir.

a — Kusurun tayini bakımından: Hukuk hakimi, aynı zamanda suç teşkil eden haksız fiillerde failin kusurlu olup olmadığını tayin ederken, ceza hukukunun kusurla ilgili prensipleriyle bağlı değildir⁶. Kanunumuzun bu yolda aldığı karar isabetlidir. Zira ceza hukukunun kusur anlayışıyla borçlar hukukunun kusur anlayışı tamamen farklıdır.

Herşeyden önce, ceza hukukunda bir suçun tekevvünü için asıl olan kasttır. Kast yoksa suç mevcut değildir⁷. İhmal ceza hukukunda istisnaen suçun sübjektif unsurunu teşkil eder. Halbuki borçlar hukuku sahasında hafif ihmal dahi tazminat mükellefiyetinin doğumu için yeter. Örneğin, hırsızlık kastı olmaksızın aramızdaki samimiyete güvenerek sizden habersizce evinizden aldığım kaleminiz dolayısıyla hırsızlık suçunu işlemiş olmadığım halde, kaleminizi tazmin etmek borcum mevcuttur⁸. Veya başkasının malını zararlandırma halinde tazminat borcu için taksir kafi olduğu halde, cezaen mesuliyet için kastın varlığı şarttır⁹.

Ceza hukuku sahasında kusursuz mesuliyet hali yoktur. Delimin veya beş yaşındaki bir çocuğun bir adamı öldürmesi halinde cezai hiç bir mesuliyeti olmadığı halde, hakkaniyet gerektiriyorsa tazminat ödemeye mahkum edilebilir¹⁰. Diğer taraftan bir aile reisi, idaresindeki küçük, mahcur ve akıl hastalarının başkalarına verdikleri zararlardan cezaen mesul olmadığı halde hukuken mesul tutulabilir. (M. K. 320).

Ceza hukuku sahasında fail ve mağdurun karşılıklı olarak kusurlarının mahsubu kaideten mümkün değildir. Halbuki haksız fiiller sahasında kusurların mahsubu imkanı her zaman mevcuttur (B.K. 44).

Kusur bakımından ceza hukukunun borçlar hukukundan ayrıldığı noktalardan birisi de, ceza hukukunda ihmal mefhumunun borçlar hukuku sahasında olduğu gibi objektifleştirilmemiş olmasıdır¹¹.

⁶ 4HD. 24.4.1950, T. E. 1792/K. 2445, Olgaç, No. 31, sh. 435; HGK. 25.4.1964, T. E. 157-D-A/K. 333, ABD. 1964, S. 6; 673; HGK. 1.7.1964, T. E. 936-D-T/K. 500, ABD. 1964, s. 6, sh. 694.

⁷ Tandoğan, sh. 350; Olgaç, sh. 425; Bağatur, sh. 579; Tekinay, S. Sulhi. Borçlar Hukuku, İst. 1971, sh. 451.

⁸ Arsebük, sh. 569.

⁹ Oser-Schönenberger, (Çev. Recai Seçkin) Borçlar Hukuku, C. 5, Ank. 1950, sh. 498.

¹⁰ Berki, Şakir. Borçlar Hukuku, Umumi Hükümler, B. 3, Ank. 1962, sh. 184.

¹¹ Tandoğan, sh. 354.

Nihayet ceza hukuku sahasında illiyet rabıtası bakımından şart, borçlar hukuku sahasında ise uygun illiyet rabıtasının kabul edildiğini belirtelim¹².

Bu açıklamalarımız karşısında hukuk hakiminin, failin kusurlu olup olmadığını tayin ederken, ceza hukukunun bu husustaki prensipleriyle bağlı olmaksızın, özel hukukun tamamen kendine has olan kusur anlayışı içinde hareket etmesi gerektiği sonucuna varıyoruz. Bu husustaki yanlış bir tutum ve anlayış hukuk hakimini ceza hakimi yerine koymak olur ve B.K. 53. maddesinde yer alan bağımsızlık prensibini zedeler¹³.

b — Temyiz kudretini tayin bakımından: Ceza hukukunun temyiz kudreti anlayışı ile özel hukukun temyiz kudreti anlayışının farklı oluşu bu sahada da hukuk hakiminin ceza hukuku kuralları karşısında bağımsız olmasına yol açmıştır.

Ceza hukuku sahasında cezai ehliyet belirli yaşlara göre tesbit edilmiştir¹⁴. TCK. nunun 53. maddesi gereğince fiilin işlendiği sırada on bir yaşını bitirmemiş olanların cezai ehliyetleri yoktur¹⁵. Fiilin işlendiği sırada onbir ile onbeş yaşları arasında olanlar, farik ve mümeyyiz olarak hareket etmişlerse cezai ehliyetleri vardır (TCK. 54). Fiilin işlendiği sırada onbeş ile onsekiz yaşları arasında olanlar için ise azaltılmış bir ceza verilir. Ceza hukuku sahasında temyiz kudreti ve cezai ehliyet için kabul edilmiş olan yaş hadleri özel hukuk sahasında hukuki mesuliyet için söz konusu değildir. Mümeyyiz olmak şartıyla yaşı ne olursa olsun her haksız fiilin faili tazminata mahkum edilebilir.

Bundan başka, ceza hukuku sahasında yaşı ne olursa olsun mümeyyiz olmayan kişilerin cezai mesuliyetleri cihnetine gidilemez (TCK. 46). Özel hukuk sahasında ise B.K. nunun 54. maddesi gereğince mümeyyiz olmayanlar dahi, hakkaniyet gerektiriyorsa işledikleri haksız fiillerden dolayı doğan zararları tazmin etmek zorundadırlar¹⁶. Örneğin, temyiz kudretini haiz olmayan servet sahibi bir kimse, muhtaç durumdaki bir başka şahsa hukuka aykırı bir fiil sonucu bir zarar iras ederse bunu tazmin etmek zorunda bırakılabilir¹⁷.

¹² HGK. 24.6.1964. T. E. 508-D4/K.981, AD, 1964, sh. 1105-1106.

¹³ HGK. 15.2.1967 T. E. T-746/K. 115, İKİD. 1967, C. 7, sh. 5203.

¹⁴ Berki, sh. 186; Birsen, sh. 169.

¹⁵ Tandoğan, Sh. 350.

¹⁶ 4HD. 30.12.1965. T. E. 964-11167/K. 8208; 4HD. 16.6.1966. T. E. 965-6799/K. 6839, Karahasan, M. Reşit, Tazminat Davaları, İst. 1970, sh. 265; Bağatur, sh. 580.

¹⁷ Belgesay, Ceza ve Hukuk Mesuliyeti, sh. 71.

İşte bu ve bunun benzeri farklar dolayısıyla B.K. 53. maddesi hukuk hakimini, ceza hukukunun temyiz kudretinin mevcut olup olmadığına ilişkin kararıyla bağlı tutmamıştır. Bu prensibin bir neticesi olarak, yaşının küçüklüğü nedeniyle cezaen mesul tutulmayan bir kimse, hukuk mahkemesi tarafından tazminata mahkum edilebileceği gibi, temyiz kudretinin mevcut olmaması nedeniyle hakkında cezaî kovuşturma yapılmayan akıl malulü bir şahıs başkalarına verdiği zararları ödemek zorunda bırakılabilir.

Şimdiye kadar yaptığımız açıklamalar ile hukuk hakiminin bağımsızlığı prensibinin, ceza hukuku kuralları bakımından uygulama alanını tayin etmeye çalıştık. Bağımsızlık prensibinin bu sahadaki uygulama alanının, failin kusurunun veya temyiz kudretinin mevcut olup olmadığı hususuna ilişkin olduğu, gerek doktrin gerekse mahkeme kararlarında tartışmasız olarak kabul edilmektedir.

2 — CEZA MAHKEMESİNİN KARARLARI KARŞISINDA BAĞIMSIZLIK

Ceza hukuku ile medenî hukuk ve ceza yargılama usulü ile hukuk yargılama usulü arasındaki mevcut ayrılıklar dolayısıyla, ceza mahkemesinden verilen ve kesin hal alan kararlar da hukuk yargıcını bağlamaz¹⁸. Fakat şunu hemen belirtmek gerekir ki, kanunumuz ceza mahkemesi kararları bakımından dahi bağımsızlık prensibine mutlak bir uygulama alanı tanımamış, bu konuda dahi istisnalarla yüklü bir prensip koymuştur. Bu hususu kanun, mahkumiyet kararları bakımından hukuk hakiminin, sadece kusurun takdiri ve zararın miktarını tayin hususunda bağımsız olduğunu belirtmek suretiyle ifade etmiştir. Beraat kararları için her ne kadar mutlak bir ifade kullanılmış ise de, doktrin ve tatbikat burada dahi bir ayırım yapmak suretiyle bağımsızlık prensibine nisbî bir uygulama alanı tanımıştır.

Aynı olayla ilgili olarak ortada bir ceza mahkemesi kararı mevcut olmasına rağmen hukuk hakimine serbestçe hareket etme olanağını sağlayan B.K. nunun 53. maddesi, kanunda belirtilen durumlarda, kesin hüküm itirazının söz konusu olamayacağı hallerden birisini teşkil eder¹⁹.

Ceza mahkemesi kararları karşısında hukuk hakiminin bağımsızlığı hakkında B.K. nun 53. maddesine benzer bir hüküm HUMK. 315. maddesinde yer almaktadır. Sözü geçen hükme göre «sahtelik

¹⁸ Ansay, S. Şakir. Hukuk Yargılama Usulleri, B. 6, Ank. 1957, sh. 368.

¹⁹ Tunçomağ, Kenan. Mahkeme Kararları Kroniği, İHFM. 1962, C. XXVIII, s. 1, sh. 270.

sebebiyle açılan senet iptali dâvasında ciheti cezaiyece ademi mesuliyete ve beraate dair verilecek karar hukuk mahkemesince senedin iptali hakkındaki karara haizi tesir değildir». Görüldüğü gibi bu hüküm dahi senetlerin sahteliği ile ilgili konularda, ceza mahkemesince verilen beraat kararlarının hukuk hakimini bağlamıyacağını ifade etmektedir. Biz buradaki incelememizde, ceza mahkemesinin kararları karşısında hukuk hakiminin bağımsızlığı ile ilgili olarak, B.K. nun 53. maddesi üzerinde duracağız.

a — Beraat kararları bakımından bağımsızlık: Ceza usulü muhakemeleri ile hukuk usulü muhakemeleri arasında özellikle delillerin takdiri noktasında mevcut olan ayrılıklar dolayısıyla, B.K. nun 53. maddesi hukuk hakimini ceza mahkemesinin beraat kararı ile bağlı tutmamıştır. Bu nedenle, örneğin, bir kimse meşru müdafa halinde olduğu kanaatiyle işlemiş olduğu suçtan dolayı ceza mahkemesinde beraat etmesine rağmen, hukuk hakimi meşru müdafaayı sabit görmiyerek aynı şahsı tazminata mahkum edebilir²⁰.

Ceza mahkemeleri, özellikle şahısların çok kutsal bir cephesi olan hürriyetleri ile yakından ilgili olduklarından dolayı, bir şahsı cezaen mesul tutarken normal bir tazminat dâvasından daha sıkı davranırlar. Bundan dolayı, ceza hakimi suçun sabit sayılması için herhangi bir tazminat dâvasında aranılardan daha kuvvetli delillere ihtiyaç gördüğü halde, hukuk hakimi aynı iddiayı daha az kuvvetli delillerle sabit görebilir²¹. Bu gerçeği göz önünde tutan kanun koyucu ceza mahkemesi beraat kararlarının hukuk hakimi için bağlayıcı olmadığını hükme bağlamıştır.

Hukuk hakiminin ceza mahkemesinin beraat kararı ile bağlı olmaması demek, ceza mahkemesinde beraat eden şahsın hukuk mahkemesinde mutlaka tazminata mahkum edilmesi şeklinde anlaşılabilir. Hukuk hakimi ortadaki beraat kararı ile bağlı olmaksızın ayrıca haksız fiilin unsurlarının mevcut olup olmadığını ve tazminata mahkumiyet için gerekli olan şartların doğup doğmadığını araştıracaktır. Şayet tazminata mahkumiyet için gerekli şartlar doğmamışsa aynı şahsın hukuk mahkemesinde beraat etmesi doğaldır.

B.K. 53. maddesi, hukuk hakiminin ceza mahkemesinin beraat kararıyla bağlı olmadığını açıkça bildirdiği halde, ceza mahkemesinden

²⁰ Gönensay, sh. 207.

²¹ 4HD. 1.3.1958. T. E. 8283/K. 1131, Olgaç, No. 20, sh. 431; 4HD. 29.9.1967 T. E. 966/3063/K. 85-40, Karahasan, sh. 810; HGK. 20.3.1968. T. E. 967-9-978/K. 157, İKİD. 1968, C. 8, sh. 6052.

verilen beraat kararının muhkem kaziye teşkil ettiği gerekçesiyle açılan tazminat dâvasının red edilmesi doğru değildir²².

B.K. nun 53. maddesi, ceza mahkemesinin beraat kararlarının hukuk hakimini bağlamıyacağı konusunda mutlak bir ifade kullanmıştır. Yargıtay'ın dahi buna benzer bazı kararları mevcuttur²³.

Halbuki gerek doktrinde²⁴, gerekse çoğunluk Yargıtay kararlarında²⁵ haklı olarak ifade edildiği gibi bu hususta ikili bir ayırım yapılması gerekir. Buna göre:

aa — Şayet, beraat kararı delil kifayetsizliğine dayanılarak verilmişse hukuk hakimini bağlamaz. B.K. nun 53. maddesinin hukuk hakimi için bağlayıcı olmadığını belirttiği beraat kararları bu esasa dayanan, yani delil kifayetsizliğine dayanan beraat kararlarıdır. Bundan dolayı, örneğin, bir hırsızlık olayında ceza mahkemesi, çalma olayının meydana gelip gelmediğini kesin olarak tespit edemediğinden dolayı beraat kararı vermişse, bu karar hukuk hakimi için bağlayıcı olmayan bir beraat kararıdır²⁶.

Yargıtayımızın yerleşmiş içtihatları dahi, genellikle hep bu yönde olup, ancak delil kifayetsizliği ile verilen beraat kararlarının hukuk hakimini bağlamıyacağı, B.K. 53. maddesinin bu konuda mutlak bir uygulama alanına haiz olmadığı yönündedir²⁷.

Gerçekten de yukarıda da izah ettiğimiz gibi ceza hukukunda delillerin takdiri özel hukuktan tamamen farklıdır. Ceza mahkemele-ri kişilerin hürriyetleri üzerinde tasarrufta bulduklarından suçun subutu konusunda daha sıkı davranmak zorundadırlar. Olayın sabit görülmesi bakımından cezada hukuktakinden tamamen farklı şekilde davranılır²⁸. Bundan dolayı, beraat kararlarının yalnız delil kifayet-

²² HGK. 15.5.1957. T. E. 3-22/K. 22, Öztekin, Esat. Karar Analizi, Jurisdiktio 1957, s. 8, sh. 724-726.

²³ HGK. 12.11.1952. T. E. 4-93/K. 119.; TD. 3.11.1952. T. E. 3065/K. 4756, İct. Küll. 1953, C. 7, sh. 14; TD. 24.10.1952. T. E. 2105/K. 4646, İct. Büll. 1953. T. C. I. sh. 141; 3HD. 16.6.1969. T. E. 3730/K. 3004, İBD. 1969, s. 7-8, sh. 321.

²⁴ Oser-Schönenberger, (Çev. Seçkin) sh. 495; Tandoğan, sh. 353 Bilge, sh. 614; Bağatur, Sh. 581.

²⁵ HGK. 16.3.1955. T. E. 4-18/K. 16, Ömerbaş-Çetintaş, Temyiz Mahkemesi HGK. Emsal Kararları, C. II, Ank. 1955, Sh. 152; HGK. 20.3.1963. T. E. 4-77/K. 22, AD. 1963. Sh. 777; 9HD. 10.6.1965. T. E. 5076/K. 51212, İKİD. 1965. C. 5. Sh. 4012; 3HD. 16.6.1969. T. E. 3730/K. 3004, İBD. 1969, s. 7-8, sh. 321; HGK. 15.2.1967, T. E. T-746/K. 115, İKİD. 1967, C. 7, sh. 5203.

²⁶ HGK. 20.3.1963. T. E. 4-77/K. 22, AD. 1963, sh. 777.

²⁷ Dip not 25 ve 26 daki kararlara bakınız.

²⁸ Oser-Schönenberger, (Çev. Seçkin), sh. 495.

sizliğine dayandığı takdirde hukuk hakimini bağlamamasını izah etmek kolaylaşır.

Bu açıklamalarımızın sonunda, ceza mahkemesinin delilleri tespit ve takdiri ile hukuk mahkemesinin delilleri tespit ve takdirinin farklı olmasının bir sonucu olarak bir olayda sebep sonuç bağı bulunmadığına dair ceza mahkemesi kararının dahi hukuk hakimini bağlamayacağı sonucuna varabiliriz. Yani ceza mahkemesinin olayda illiyet rabitası olmadığına dair verdiği karar hukuk hakimi için bağlayıcı değildir. Ceza hukuku ile özel hukuk sahasında illiyet rabitası anlayışının farklı olduğunu yukarıda²⁹ izah etmiştik.

Yargıtay dahi, illiyet rabitasının bulunmadığı hususundaki ceza mahkemesi kararının, hukuk hakimi için bağlayıcı olmadığını ifade etmiştir³⁰.

Delil kifayetsizliğine dayanan beraat kararlarının hukuk hakimi için bağlayıcı olmamasının tabii bir sonucu olarak ceza mahkemesince tespit edilmiş delillerin dahi hukuk hakimini bağlamaması gerekir³¹. Fakat hukuk hakiminin ceza dosyası içindeki belgeler, bilirkişi raporları ve tanık beyanlarından istifade etmesine engel yoktur³².

bb — Beraat kararı delil kifayetsizliğine dayanmayıp ta o fiilin fail tarafından işlenmediğinin kesin olarak tespitine dayanıyorsa durum değişir. Bu mahiyetteki bir ceza mahkemesi beraat kararı, hukuk hakimini bağlayıcı nitelikte bir karardır. B.K. 53. maddesini bu şekilde yorumlamak kanun koyucunun amacına en uygun düşen bir çözüm tarzıdır³³. Beraat kararının delil kifayetsizliğine dayanılarak verilmiş olması halinde hukuk hakimi için bağlayıcı olmamasının gerekçesi, fiilin maznun tarafından işlenmediğinin kesin olarak anlaşıldığı hallerde söz konusu edilemez. Gerçekten «ceza hakimi suçun sabit sayılması için herhangi bir tazminat davasında aranılanlardan daha kuvvetli delillere ihtiyaç gördüğü halde, hukuk hakiminin daha az kuvvetli dayanarak bir hadiseyi sabit görmesi mümkündür. Halbuki ceza hakiminin suçun işlenmediğini kati olarak sabit gördüğünü bildirmesi

²⁹ Bk. § 3, I B.

³⁰ Bk. dn. 12 deki karar.

³¹ TD. 17.11.1950. T. E. 50-553/K. 4731, İct. Küll. 1951, C. I, sh. 215. 4HD. 5.12.1952. T. E. 7078/5365, Olgaç, No. 43, sh. 438; 4HD. 18.9.1961. T. E. 60-12400/K. 8042, SİD. 1962, C. XVI, Sh. 5248; 4HD. 29.9.1967. T. E. 966-3263/K. 8540, Karahasan, sh. 810; HGK. 24.5.1968. T. E. 966-9-1378/K. 274, Olgaç, No. 4, sh. 427.

³² 4HD. 11.5.1951. T. E. 4225/K. 3687, Olgaç, No. 5, sh. 427.

³³ Bağatur, sh. 581.

halinde böyle bir düşünceye artık yer yoktur»³⁴. Örneğin, bir kimse kaybettiği kalemini, bir diğeri aldığını zanniyle onun aleyhine sirkat dâvası açar, fakat dâvalı şahıs olayın cereyan ettiği tarihlerde, o bölgede bulunmadığını, başka bir şehirde bulunduğunu kesin şekilde ispat ederse, artık tazminat talebi için hukuk mahkemesine gidilemez³⁵. Zira ceza mahkemesinin bu şekildeki beraat kararları hukuk hakimi için bağlayıcıdır.

Yargıtay dahi birçok kararlariyle ³⁶, ceza mahkemesinin suçun subut bulmadığını kesin şekilde tesbit eden beraat kararlarının hukuk hakimini bağladığını ifade etmiştir.

Ceza mahkemesinin beraat kararları karşısında bağımsızlık prensibinin uygulama alanı ile ilgili açıklamalarımıza son vermeden önce kusurun veya temyiz kudretinin mevcut olmadığına ilişkin beraat kararlarının da hukuk hakimini bağlamayacağını ifade edelim. Zira daha önce de açıkladığımız gibi, hukuk hakimi, kusur ve temyiz kudretini tayin konusunda ceza hukukunun mesuliyete ilişkin hüküm ve prensipleriyle bağlı değildir. B.K. nun 53. maddesinin ilk cümlesinde yer alan bu esas beraat kararlarının uygulanması halinde söz konusudur. Örneğin, ıztırar halinde iken suç işlediği sabit olan kişi ceza mahkemesinde beraat etmesine rağmen hukuk mahkemesinde tazminata mahkum edilebilir³⁷. Bundan başka hukuk hakimi beraat kararı ile bağlı olmaksızın fiilin hukuka aykırı olup olmadığını da serbestçe takdir edebilir³⁸.

b — Mahkumiyet kararları bakımından bağımsızlık: Borçlar Kanununun 53. maddesi «Bundan başka ceza mahkemesi kararı kusurun takdiri ve zararın miktarını tayin hususunda dahi hukuk hakimini takyit etmez» şeklinde bir hükmü ihtiva etmektedir. Kanunun açık ifadesinden de anlaşılacağı gibi burada ceza mahkemesinin mahkumiyet veya beraat kararları şeklinde bir ayırım yapılmamıştır. Bu nedenle ceza mahkemesinden verilen karar, ister beraat ister mahkumiyet olsun kusurun takdiri ve zararın miktarını tayin hususunda hukuk ha-

³⁴ Tandoğan, sh. 353.

³⁵ Arsebük, sh. 570.

³⁶ HGK. 4.7.1956. T. E. 4-83/K. 179, İct. Küll. No. 11, No. 206; HGK; 20.5.1953. T. E. 4-196-57/K. 65, İct. Küll. 9, No. 263; 4HD. 23.3.1957, T. E. 7866/K. 1596, Olgaç, No. 21, sh. 432; 3HD. 28.10.1960. T. E. 4616/K. 3836, AD. 1961, sh. 187; 4HD. 8.4.1965. T. E. 964-4030/K. 1998, Olgaç, No. 7, sh. 427.

³⁷ Tandoğan, sh. 351.

³⁸ Von Yuhr-Siegwart, § 48 Not. 22 ve buna ait metin. Oser-Schönenberger, Art. 53. Nr. 14; BGE. 55. II. 31. (Tandoğan, sh. 351 dn. 19 dan naklen).

kimi için bağlayıcı olmayacaktır³⁹. Beraat kararları bakımından bağımsızlık prensibi yukarıda incelenmiş olduğundan burada sadece mahkumiyet kararları üzerinde durmak istiyoruz.

Mahkumiyet kararları bakımından bağımsızlık prensibi kanunumuz tarafından sadece iki hale hasredilmiştir. Bunlar, kusurun takdiri ve zararın miktarını tayin hususlarıdır. Gerçekten mahkumiyet kararları bu iki halin dışına taşırılamaz. Aksi bir tutum, bir kimsenin bir fiili işlemiş olduğu için cezasını çekmesi, diğer taraftan bu fiili işlememiş olduğu kabul edilerek tazminatla mesul tutulmaması gibi garip bir sonucun doğumuna yol açar, adliyenin nüfuzunu kırard⁴⁰.

Kanunun açık ifadesine rağmen Yargıtay'ın mahkumiyet kararlarının mutlak şekilde bağlayıcı olduğunu gösteren yanlış kararları vardır⁴¹.

Kanunumuzun ceza mahkemesinden verilen karar ister beraat ister mahkumiyet kararı olsun kusurun takdiri ve zararın miktarını tayin noktalarında hukuk hakimine serbestlik tanınmasının gerekçesini şu sebeplere bağlayabiliriz.

Herşeyden önce gerek kusurun, gerekse zararın takdiri noktalarında ceza hukuku ile özel hukuk farklı özellikler gösterirler. Ceza hukukundaki tahfif ve teşdit sebepleri ile borçlar hukukundaki tahfif ve teşdit sebepleri farklıdır. Ceza hukukunda yaş küçüklüğü, yaşlılık, sağır ve dilsizlik birer tahfif sebebi olup cezanın daha az takdir edilmesi sonucunu doğururlar. Halbuki özel hukukta bu gibi sebepler tazminatın daha az hükmedilmesine yol açmaz. Bundan başka daha önce de izah ettiğimiz gibi ceza hukukunda failin cezalandırılması için kusurun belli bir dereceye varması gerekir. Halbuki özel hukukta objektif yünden tenkit edilebilen en basit bir ihmâl dahi tazminat borcunun doğumu için yeter.

Mahkumiyet kararlarının iki hal dışında hukuk hakimi için bağlayıcı olduğunu belirtmiştik. Ancak şunu kesinlikle ifade etmek gerekir ki, ceza mahkemesinde mahkum edilmiş olan bir kimsenin, mahkumiyet kararları hukuk hakimi için bağlayıcı olduğu düşüncesinden hareketle, mutlaka hukuk mahkemesinde de tazminata mahkum edilmesi

³⁹ Von Tuhr, (Çev. Edege), sh. 412; Aynı görüşte. 9HD. 17.6.1966. T. E. 1916/K. 5416, ABD. 1966, s. 4, sh. 767.

⁴⁰ Belgesay, HMUK. Şerhi, sh. 62.

⁴¹ 3HD. 17.10.1958. T.E. 6256/K. 5277, AD. 1961, s. 11-12, sh. 1173. 3HD. 5.6.1959. T. E. 3754/3235, Ad. 1962, s; 1, sh. 70; 3HD. 17.2.1961, T. E. 1665/K. 1275, AD. 1961, s. 11-12, sh. 1178; 3HD. 27.1.1961. T. E. 951/K. 658, AD. 1961. s. 11-12, sh. 1177

gerekemez. Örneğin, bir kadın kocasının ceza takibatından kurtulması için bir şahsa adli mercilere verilmek üzere, yediyüz lira verir ve bunu alan şahıs dolandırıcılıktan mahkum olabilir. Fakat bu mahkumiyet kararına dayanılarak, kadının, mahkum olan şahsa karşı açtığı sebepsiz zenginleşme dâvası hukuk ve ahlaka aykırı bir maksadın tahakkuku için verilen şeyin geri alınmayacağı gerekçesiyle reddedilmelidir⁴².

Bu nedenle «mahkumiyet halinde, hukuk hakimi, failin hiç bir kusur ve tazminatla mükellef olmadığına karar veremez» şeklindeki görüşte⁴³ isabet yoktur.

Mahkumiyet kararlarının ancak kusurun ağırlığını tayin konusunda hukuk hakimini bağlamadığı hususundaki kanunun açık ifade-sine rağmen, bazı müellifler⁴⁴ ve kararlara⁴⁵ göre kusurun mevcudiyeti konusunda dahi ceza mahkemesinin mahkumiyet kararı hukuk hakimini bağlamaz. Halbuki bu görüş tarzı doğru değildir. Zira ceza hukukunda her defasında tekrar ettiğimiz gibi kusur mefhumu daha dar olup, özel hukukta en basit bir ihmâl dahi tazminat borcunun doğumuna yeter. Bu nedenle ceza hukuku sahasında kusurun mevcudiyeti evle-viyetle özel hukuk sahasında da kusurun mevcut olduğunu gösterir. O halde mahkumiyet kararlarının kusurun mevcudiyeti konusunda hu-kuk hakimini bağlayacağı konusunda tereddüt edilmemelidir⁴⁶. Bundan başka mahkumiyet kararlarının fiilin sübutuna ve temyiz kudretinin mevcudiyetine⁴⁷ ilişkin noktalarda dahi hukuk hakimini bağlayacağı tabiidir. Zira bağımsızlık prensibinin sınırları ceza hukuk prensipleri ve ceza mahkemesinin kararları bakımından kanun tarafından çizil-miştir. Bu sınırların dışına çıkılamaz.

Yargıtay'ın yerleşmiş içtihatları⁴⁸ kusurun takdiri ve zararın mik-tarını tayin noktaları dışında, hukuk hakiminin ceza mahkemesinin

⁴² 3HD. 13.1.1961. T. E. 623/K. 275, AD. 1961, s. 11-12, sh. 1175.

⁴³ Öztekin, sh. 725.

⁴⁴ Von Tuhr-Siegwart, § 48 not e ait metin. Oser Schönerberger, Art 53. Nr. 11; Gönensay, sh. 208; Tunçomağ, Kenan. Borçlar Hukuku, Genel Hüküm-ler, İst. 1968, C. I, B. 3, sh. 299.

⁴⁵ HUH. 18.10.1932. T. E. 4-36 (Gürçay, Kamil. Tatbikatta B. K. 53. Madde-si, ABD. 1954, sh. 223-227 den naklen); HUH. K. 6. 1934. T. E. 934-1420, ABD. 1954, sh. 225.

⁴⁶ Tandoğan, sh. 532; Tuğsavul, Muhsin. B. K. 53. maddesi Üzerine Bir İn-celeme, AD. 1946, sh. 948.

⁴⁷ Oser-Schönerberger, (Çev. Seçkin), sh. 496; Aksi görüş: Tunçomağ, sh. 299.

⁴⁸ HGK. 12.11.1952. T. E. 4-93/K. 119, Ömerbaş-Çetintaş, sh. 192; 4HD. 14.2.1952. T. E. 1152/K. 948, İçt. Küll. 1953, C. II, sh. 1119; 3HD., 17.10.1958 T. E. 6256/K. 5277, Seçilmiş İçtihatlar, No. 216, sh. 27; 3HD. 3.3.1959. T. E. 1455/

mahkumiyet kararları ile bağlı olduğu yönündedir. Buna rağmen, Yüksek Mahkemenin bazı kararlarında⁴⁹ müterafık kusurun mevcudiyetini tespit eden mahkumiyet kararlarının hukuk hakimi için bağlayıcı olmadığını belirttiğini görmekteyiz.

Ceza mahkemesinin zararın miktarını tayin konusundaki takdiri, hukuk hakimini bağlamayacağından, hukuk hakimi mahkum olan failin şeriklerine veya malen mesul bulunanlara ait zararı serbestçe takdir eder⁵⁰.

3 — Bazı Özel Hallerde Bağımsızlık Prensipleri

Borçlar Kanununun 53. maddesinde, hukuk hakiminin bağlı olmadığı karar «ceza mahkemesi» kararıdır. Ceza mahkemesinde karar vermek durumunda olan kişi ise ceza hakimidir. Bu durum karşısında ceza mahkemesinde savcının vereceği takipsizlik kararının hukuk hakimini bağlayıp bağlamayacağı sorusu akla gelebilir.

Ceza hukuku ve ceza muhakemeleri hukukuna göre, savcı hakim değildir. Savcı takipsizlik kararını, açmak istediği kamu dâvası sonunda veya şikayet üzerine yapacağı tahkikatın bitiminde verebilir. Takipsizlik kararı, suç işlediği iddia olunan kişinin o eylemi yaptığına dair fiilî veya hukukî noksanlık bulunmasından ileri gelmiş olabilir. Bu karar suç olduğu iddia edilen bir eylemin, savcının kanısma göre, kanunen cezayı gerektirmediği esasını gösterir. Halbuki Ceza Kanununa göre suç olmayan bir eylem sonucu, pekâlâ ortaya bir zarar çıkmış olabilir. O halde savcının takipsizlik kararı verdiği olay, hukuk hakiminin önüne gelirse, takipsizlik kararına bağlı olmadan incelemesini yapacak ve kararını verecektir. Zira hukuk hakimi savcının takipsizlik kararı ile bağlı değildir⁵¹.

Ceza mahkemesinin beraat kararlarının hukuk hakimi için bağlayıcı olmadığını incelemiştik. Acaba ceza mahkemesinde sorgu hakimi tarafından verilen men'i muhakeme kararı hukuk hakimini bağlar mı?

Sorgu hakiminin görevi önüne gelen olayda yaptığı inceleme sonucu, son tahkikatın açılmasına mahal olup olmadığına karar vermektir.

K. 1262; Ertürk-Doğruer-Tüzün, Müstekar Hukuk İçtihatları, Ank. 1960, sh. 209; HGK. 20.3.1968. T. E. 9-678/K. 157, Olgaç, No. 1, sh. 426; HGK. 22.5.1963. T. E. 3-14/K. 13, AD. 1963, sh. 1060; HGK. 1.2.1967. T. E. 4-184/K. 27, Karahasan, sh. 811.

⁴⁹ HGK. 4.11.1951. T. E. 4-70/K. 92, İct. Küll. 1953, C. I, sh. 150; HGK. 20.3.1968. T. E. 9-678/K. 157, Olgaç, No. 1, sh. 426.

⁵⁰ Tuncer, Haksız Fiilde Ceza Müruruzamanı, AD. 1953, S. 1 a, sh. 1425.

Sorgu hakimi bu inceleme sonunda, ortada maddi veya manevi bir zarar bulunmasına rağmen, cürüm unsurlarının noksan olduğu veya maznunun o eylemi işlediğini ortaya koyacak yeter delil bulunmadığı sonucuna varırsa, fail hakkında men'i muhakeme kararı verecektir. Böyle bir kararın dahi hukuk hakimini bağlamaması gerekir. Zira ortada maddi bir zarar mevcuttur ve bu zararın giderilmesi gerekir. Men'i muhakeme kararı bir kimsenin hukuk mahkemesinde tazminata mahkum edilmesine engel değildir⁵².

Bağımsızlık prensibinin uygulanması ile ilgili son olarak önem arzeden af kanunları üzerinde de durmak gerekir. Acaba çıkarılan bir af kanunu nedeniyle fiilin cezalandırılması, hukuk mahkemesinde açılmış olan tazminat dâvasını etkiler mi?

Genel af hem kamu dâvasına hem de mahkumiyete tesir eder. Eğer genel af kesin hükümden sonra doğmuşsa mahkumiyeti bütün neticeleri ile birlikte ortadan kaldırır; takibat sırasında doğarsa kamu dâvasını düşürür; adli kavuşturmadan evvel çıkan bir genel af her türlü cezaî takibata engel olur⁵³. Özel afta ise sadece cezanın infazından vazgeçilir. Bu nedenle özel af ancak çıktığı anda kesinleşmiş olan mahkumiyetlere tesir eder⁵⁴.

Görüldüğü gibi genel af mahkumiyeti bütün neticeleri ile birlikte kaldırmaktadır. Fakat böyle bir ihtimalde fiil ortadan kalkmış olmadığından fiilin bütün hukukî neticeleri bakidir.⁵⁵ O halde genel affa rağmen fail hukuk mahkemesince tazminata mahkum edilebilir. Özel afta ise zaten fiilin gerek hukukî gerek cezaî neticeleri devam eder, sadece hükmedilmiş olan cezanın infazından vazgeçilir. Devlet suç işleyen kimseleri cezalandırmak hakkından vazgeçebilir. Fakat vatandaşların, uğradıkları zararları tazmin ettirmek hakkından mahrum edemez. Bu nedenle özel affa rağmen fail, mutazarrır olan şahsın zararını tazmin etmek zorundadır. Sonradan çıkarılan bir af kanunu, ceza mahkemesince hükmedilmiş olan cezayı ortadan kaldırır, tazminat talebine tesir etmez⁵⁶.

Yargıtay dahi, fiilin af kanunu ile cezalandırılmamasının, hukuk hakimini bağlamıyacağına hükmetmiştir.⁵⁷

⁵² Bağatur, sh. 582; Arık, K. Fikret. Ceza Zamanlaşımının Haksız Fiil Zamanlaşımına Tesiri, SBFD. 1950, C. 5, sh. 310.

⁵³ Keyman, Selâhattin. Türk Hukukunda Af, (Tez), Ank. 1965, sh. 64.

⁵⁴ Keyman, sh. 72.

⁵⁵ Erem, Faruk. Türk Ceza Hukuku, Genel Hükümler, C. II, Ank. 1971, sh. 420.

⁵⁶ Tandoğan, sh. 351.

⁵⁷ 3HD. 17.2.1961; T. E. 1665/K. 1275, AD. 1961, s. 11-12, sh. 1178; 3HD. 27.1.1961. T. E. 951/K. 658, AD. 1961, s. 11-12, sh. 1177; (Bu kararların tahlili hakkında bk. Tunçomağ, İHFM, 1962, s. 3-4, C. XXVIII, sh. 844).

C — Ceza Dâvası Hukuk Dâvası İçin Bir Bekletici Mesele Teşkil Eder Mi?

Bağımsızlık prensibinin uygulama alanı ile ilgili olan önemli konulardan birisi de, aynı zamanda suç ve haksız fiil teşkil eden fiiller bakımından, ceza mahkemesinde açılan bir dâvanın hukuk mahkemesinde açılacak olan tazminat dâvasının görülmesi için bir bekletici mesele teşkil edip etmediğidir. Başka bir deyimle acaba ceza mahkemesinde aynı olayla ilgili olarak bir ceza dâvasının açılmış olması, hukuk hakimine bu dâvanın sonucunu beklemek külfetini yükler mi? Yoksa, bu hususta dahi hukuk hakiminin bağımsızlığından söz edilebilir mi?

Bazı müelliflere⁵⁸ ve bazı Yargıtay kararlarına⁵⁹ göre, hukuk hakimi, ceza mahkemesinde görülmekte olan ceza dâvasının neticesini beklemek zorundadır. Diğer bir kısım müelliflerle ⁶⁰birlikte biz de bu görüşün doğru olmadığı kanısındayız. Gerçekten Tunçomağ'ın da haklı olarak belirttiği gibi «bekletici mesele bir dâvada, dâvalı tarafından öne sürülmüş bir iddianın dâvayı gören mahkemenin görevi dışında kalması halinde söz konusu olabilir. Halbuki haksız fiil nedeniyle açılacak tazminat dâvalarını çözmek, tamamen hukuk yargıcının görevi içindedir. Kaldı ki bir bekletici mesele iddiası karşısında kalan dâva yargıcının bile, görevi dışındaki bu iddianın mutlaka görevli mahkemede çözümlenmesini beklemek mükellefiyeti yoktur. Pekâlâ kendisi de birçok hallerde, bu iddiayı karara bağlayabilir»⁶¹. Mahkumiyet kararlarının iki hal dışında hukuk hakimi için bağlayıcı olması nedeniyle, ceza mahkemesinin kararını beklemek haklı gibi gözükebilir. Fakat daha önce de belirttiğimiz gibi mahkumiyet kararları dahi hukuk hakiminin mutlaka tazminata hükmetmesi sonucunu doğurmaz. Mahkumiyet kararı ile fail kusurlu olduğu için, hukuk hakimi, tazminat mükellefiyeti bakımından aynı şahsı kusursuz sayamaz ise de, ortada zarar unsuru mevcut olmadığından, tazminata hükmetmeyebilir. Bu nedenle aynı fiil hakkında açılmış olan ceza dâvasının sonucunu beklemek mükellefiyetini hukuk hakimine yükleyemeyiz. Nitekim Yargıtay dahi bir kararında⁶² bu görüşe iştirak etmiştir.

⁵⁸ Tuğsavul, Haksız Fiil Zamanaşımı, sh. 379.

⁵⁹ 3HD. 17.10.1958. T. E. 6256/5277, AD. 1961, s. 11-12, sh. 1173. HGK. 10.4.1957. T. E. 4-33/K. 27, Ömerbaş-Çetintaş, sh. 181.

⁶⁰ Tunçomağ, Mahkeme Kararları Kroniği, İHFM. 1962, s. 3-4, C. XXVIII, sh. 844; Gönensay, sh. 208 dn. 3.

⁶¹ Tunçomağ, İHFM. 1962, C. XXVIII, s. 3-4, sh. 844.

⁶² 4HD. 31.3.1938. T. Sarıca, İdari Kaza, sh. 520 Not. 313. (Tandoğan, sh. 355 dn. 40 dan naklen).

D — Bağımsızlık Prensibinin Diğer Medenî Hukuk İlişkilerine de Tatbiki.

Şimdiye kadar yaptığımız açıklamalarla özellikle haksız fiiller bakımından ceza hukuku ile medenî hukuk arasındaki ilişkiler ve bağımsızlık prensibi üzerinde durduk. Gerçekten B.K. nunun 53. maddesinin metni, bağımsızlık prensibinin yalnız özel hukukun haksız fiiller sahasında uygulanabileceği şeklinde kaleme alınmıştır. Halbuki aynı maddenin kenar başlığı «Ceza hukuk ile Medenî hukuk arasındaki münasebet» şeklindedir. Gerçekten de ceza hukuku ile Medenî hukuk arasındaki münasebet sadece Borçlar hukuku sahasında değil, diğer medenî hukuk ilişkilerinde de söz konusu olabilir. Örneğin, zina hakkında ceza mahkemesinden verilmiş olan beraat kararı hukuk mahkemesinde ikame edilecek boşanma dâvasında etkili olabilir mi? Bu örnekte bir haksız fiil değil, bir Medenî Hukuk ile ilgili dâva (boşanma dâvası) söz konusudur. Acaba aynı zamanda suç teşkil eden bu boşanma dâvası ile ceza dâvası arasında bir ilişki mevcut mudur?

İsviçre Federal Mahkemesi delil kifayetsizliğine dayanılarak suçlu hakkında ceza mahkemesinden verilen beraat kararlarının hukukta tesiri olamayacağına dair kaidenin bütün Medenî hukuk münasebetlerinde tatbik olunan bir kaide olduğu gerekçesiyle bir erkek aleyhine cezayı mucip bir cinsi münasebet suçundan kafi delil bulunmaması nedeniyle beraate dair verilen kararın hukuk mahkemesinde ikame edilecek babalık dâvasına tesir etmediğine karar vermiştir.⁶³

Medenî Kanunumuzun 5. maddesi, yalnız akitlere ilişkin Borçlar Kanunu hükümlerini diğer medenî münasebetlere de kabili tatbik addetmiş olmasına rağmen, kıyasen haksız fiillere ilişkin hükümlerin de bu münasebetlere tatbiki gerekir⁶⁴. Bu nedenle haksız fiillere ilişkin bölümde yer alan B.K. nun 53. maddesinin diğer Medenî Hukuk ilişkilerine de tatbik edilmesine herhangi bir mani yoktur.

Yargıtay'a intikal eden bir hadisede: zorla ırza geçmeden dolayı açılan ceza dâvasında beraat edilmiş olmanın, babalık dâvasının rüyetine ve babalığa hükmolünmeğe mani teşkil etmediği ifade olunmuştur⁶⁵. Bu karar bize Yargıtay'ın da bağımsızlık prensibinin diğer Medenî Hukuk ilişkilerinde de tatbik edilebileceği görüşüne katıldığını gösterir.

⁶³ FMK. 12.9.1940, JdT. 583, 1940 (Belgesay, Medenî Hukuk İle Ceza Hukuku Arasındaki Münasebet, AHFM. 1940, C. 6, sh. 851).

⁶⁴ Belgesay, Medenî Hukuk ile..... sh. 851.

⁶⁵ HGK. 4.11.1964. T. E. 495-D-2/K. 631, ABD. 1965, s. 1, sh. 34.

II — BAĞIMSIZLIK PRENSİBİNİN İSTİSNALARI

Hukuk hakimine, gerek ceza hukukunun prensipleri, gerekse bazı ceza hukuku kararları bakımından tanınmış olan bağımsızlık prensibinin bazı hallerde tatbiki mümkün değildir. Bu haller prensibin istisnalarını teşkil etmektedir. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

A — Mahkumiyet kararları kusurun takdiri ve zararın miktarını tayin noktaları dışında hukuk hakimini bağlar. Bu nedenle fiilin fail tarafından işlendiği, failin kusurunun veya temyiz kudretinin tayinine ilişkin mahkumiyet kararları hukuk hakimini bağlar. Bundan başka mahkumiyet kararıyla hukuka aykırılığın tespiti de hukuk hakimini bağlar. Bu husus gerek İsviçre gerekse Türk hukuk doktrininde müelliflerin büyük çoğunluğu⁶⁶ tarafından tartışmasız olarak kabul edilmektedir. Gerçekten B.K. nun 53. maddesi, açıkça mahkumiyet kararının bağlayıcı olmadığı halleri tespit etmiştir. Fiilin haksız yani hukuka aykırı olduğu hali bunlar arasında değildir. Bundan başka Saymen-Elbir'in de⁶⁷ haklı olarak belirttikleri gibi Ceza Kanununun suç saydığı bütün fiiller B.K. 41. anlamında hukuka aykırılık şartını teşkil ederler.

Burada önemli bir soruna daha değinmek istiyoruz. Acaba mahkumiyet kararlarının iki hal dışında hukuk hakimi için bağlayıcı olmasının sebebi nedir?

Bu husus doktrinde tartışmalıdır. Müelliflerin büyük bir çoğunluğu⁶⁸ yukardaki sorunun cevabını muhkem kaziye esasına dayandırlar. Yargıtay'm dahi aynı temayülde olduğunu gösteren bazı kararları mevcuttur⁶⁹. Bunlardan Dördüncü Hukuk Dairesinin 25.3.1958. tarihli kararma göre «ceza mahkemesinin vermiş olduğu mahkumiyet kararı kesinleştiği takdirde ilişkin olduğu vakıa hakkında bütün devlet makamlarını ve bu arada aynı vakıa üzerine tazminat vermesi lazım gelen hukuk hakimini bağlayan bir muhkem kaziye teşkil eder.Esasen bugünkü adli teşkilat bakımından mahal mahkemelerinin kararlarını kaide olarak yalnız temyiz mahkemesi inceleyebilir».

⁶⁶ Oser - Schönerberger, (Çev. Seçkin), sh. 494; Von Tuhr, (Çev. Edege), sh. 412; Saymen - Elbir, Borçlar Hukuku, İst. 1966, sh. 385; Tunçomağ, Borçlar Hukuku, sh. 299; Gönensay, sh. 208; Olgaç, sh. 425.

⁶⁷ Saymen - Elbir, sh. 385.

⁶⁸ Belgesay, HUMK. Şerhi, sh. 62; Bağatur, sh. 581; Tuğsavul, Haksız Fiil Zamanlaşımı, sh. 378; Çenberci, Mustafa. Kesin Hüküm, AD. 1964, s. 9-12, sh. 1141.

⁶⁹ 4HD. 25.3.1958. T. E. 4096/K. 2105, Olgaç, No. 26, sh. 433; 3HD. 5.6.1959 T. E. 3754/3235, AD. 1962, s. 1, sh. 70; 3HD. 13.1.1961. T. E. 627/K. 275, AD. 1961, s. 11-12, sh. 1175.

Tunçomağ⁷⁰ aksi bir görüşe sahiptir. O'na göre «hukuk yargıcının ceza mahkemesinin kararı ile bağlı olmasının sebebi, hadisede kesin hüküm (muhkem kaziye) bulunması yüzünden değildir. Çünkü hadisede kesin hükümden bahsedebilmek için gerekli şartlardan dâvanın konusunda ayniyet şartı gerçekleşmiş değildir. Hukuk yargıcının buradaki bağlılığı, maddi vakıanın bir mahkemede incelenmiş ve tespit edilmiş olmasının tabii bir sonucudur».

Biz de bu konuda Tunçomağ'ın fikrine iştirak ediyoruz. Gerçekten de hukuk hakiminin ceza mahkemesinin mahkumiyet kararı ile bağlı olmasının sebebi, kesin hüküm esasına dayanmaktan ziyade ceza mahkemesince tespit edilmiş olan, suçun hukuk hakimince inkar edilmesinin önüne geçmektir. Aslında, ortada ceza mahkemesinin bir mahkumiyet kararı bulunmasına rağmen fail hukuk mahkemesince mahkum edilmeyebilir. Ceza mahkemesi mahkumiyet kararının hukuk hakimini bağlamasının ifade ettiği anlam, aynı şahsın mutlaka tazminata da mahkum edilmesi demek değildir. Mahkumiyet kararı sadece suçun işlendiği hususunda bir delil teşkil eder⁷¹.

Yargıtay hukuk genel kurulu da, ceza mahkemesinin mahkumiyet kararının hukuk hakimini bağlamasının kesin hüküm esasına dayanmadığı yolunda bir karar vermiştir⁷².

B — Ceza mahkemesinden verilen karar ister beraat, ister mahkumiyet olsun, maddi hadiselerin mevcut olup, olmadığı hususunda hukuk hakimini takyit eder. Bu konuda gerek doktrin⁷³ gerekse Yüksek Mahkemenin yerleşmiş içtihatları⁷⁴ hiç bir tereddüde yer vermeden ittifak halindedir. Gerçekten gerek bir fiilin subutu, gerekse faile muzaf olup olmadığı konusunda ceza mahkemeleri daha çok geniş imkanlara sahiptirler. Bu nedenle maddi hadiselerin tespiti konusunda hukuk hakimine ceza mahkemeleri karşısında bağımsızlık tanınmaz. Maddi hadiselerin içine, fiilin işlenip işlenmediği, bu fiilin fail tarafından işlenip işlenmediği, failin yaşı gibi konular girer.

⁷⁰ İHFM. 1962, s. 1-2, C. XXIX, sh. 379; İHFM. 1962, s. 3-4, C. XXVIII, sh. 845.

⁷¹ 4HD. 4.1.1951. T. E. 7952/K. 77, Seçilmiş İctihatlar, No. 1537, sh. 191.

⁷² HGK. 22.5.1963. T. E. 3-14/K. 13, Gigaç, No. 9, sh. 428.

⁷³ Tunçomağ, Borçlar Hukuku, sh. 299; Arsebük, sh. 568; Ansay, sh. 368; Tandoğan, sh. 353; Olguç, sh. 425.

⁷⁴ 4HD. 14.2.1952. T. E. 1152/K. 948, İct. Küll. 1953, C. II, sh. 1119; HGK. 16.6.1954. T. E. 3-96/K. 101, Ömerbaş-Çetintaş, sh. 151; 3HD. 28.6.1960. T. E. 4616/K. 3836, Seçilmiş İctihatlar, No. 472, sh. 60; HGK. 20.5.1953. T. E. 4-196-57/K. 65, İct. Küll. 1954, C. I-II, sh. 159; 4HD. 19.4.1965. T. E. 964/4159/K. 2061, Olguç, No. 12, sh. 429.

C — Kanun bir fiile haksız fiil vasfının verilmesi için bir suç mahiyetinde olmasını aramakta ise ceza hakiminin suç diye tavsif ettiği fiili hukuk hakimi münakaşa edemez. Örneğin, B.K. nun 244. maddesinin 2. fıkrasına göre bağışlamadan rücu için bağışlananın bağışlayana veya yakınlarına ağır bir cürüm işlemesi lazımdır .Bu fiilin cürüm ve cürmün ağır olup olmadığına dair ceza hakiminin kararı hukuk hakimini bağlar⁷⁵.

D — Aynı zamanda suç ve haksız fiil teşkil eden fiiller için Ceza Kanununda daha uzun süreli bir zamanaşımı süresi tespit edilmişse hukuk hakimi bu ceza zamanaşımı süresi ile bağlıdır. Önemine binaen bu konuyu ayrı bir bölüm içinde incelemeyi uygun buluyoruz.

İKİNCİ BÖLÜM

ZAMANAŞIMI BAKIMINDAN CEZA HUKUKU İLE MEDENİ HUKUK ARASINDAKİ İLİŞİK

Hukuka aykırı fiillerin büyük çoğunluğunun, aynı zamanda suç ve haksız fiil teşkil eden fiiller şeklinde tazahür ettiğini ifade etmiştik¹. Bu itibarla B.K. muz bu vasıftaki bir fiil hakkında cezai yönden takip mümkün olduğu sürece, haksız fiillere has zamanaşımı süresi geçmiş olsa da tazminat dâvası açılabilmesini kabul etmiştir. Borçlar Kanunumuzun 60. maddesinin 2. fıkrasında yer alan bu hükme göre; «şu kadar ki zarar ve ziyan dâvası, ceza kanunları mucibince müddeti daha uzun mürruru zamana tabi cezayı müstelzim bir fiilden neş'et etmiş olursa şahsî dâvaya da o mürruru zaman tatbik olunur». Kanunumuz, aynı zamanda suç teşkil eden haksızfiiller hakkında B.K. nun 60. maddesinin 1. fıkrasında yer alan bir ve on yıllık zanaşımı sürelerini yeterli görmemiş, ceza kanununda bu sürelerden daha uzun olan bir zamanaşımı süresi mevcut ise bu uzun süreye itibar olunmasını uygun görmüştür. Böylece B.K. nun 60. maddesinin 2. fıkrası, cezayı müstelzim fiillerden neş'et eden haksız fiillerde zamanaşımın müddet ve şumulü bakımından Ceza hukuku ile Medenî hukuk arasındaki münasebeti tanzim etmiş bulunmaktadır.

I — CEZA DÂVASI ZAMANAŞIMININ KABUL EDİLİŞ SEBEBİ

Aynı zamanda suç teşkil eden bir haksız fiilden doğan tazminat taleplerini, daha uzun süreli ceza dâvası zamanaşımına tabi tutmakta

⁷⁵ Saymen-Elbir, sh. 385.

¹ Bk. giriş.

kanun koyucu hangi gaye ile hareket etmiştir? Başka bir deyimle, B.K. nun 60. maddesinin 2. fıkrasındaki hükmün sevkediliş sebebi nedir?

İsviçre ve Türk hukukunda müelliflerin ekseriyeti² tarafından B.K. 60/II nin sevkediliş sebebi şu şekilde ifade olunmaktadır. Fail tazminat dâvasına esas teşkil eden fiilinden dolayı kendisi için umumiyetli daha ağır bir netice doğuracak olan ceza dâvası ile devlet tarafından takip edilebildiği müddetçe, tazminat dâvasını bertaraf etmenin bir anlamı yoktur. Bir suçtan dolayı ceza takibatı altında bulunan bir kimsenin aynı fiilden dolayı zamanaşımı sebebiyle hukuk mahkemesinde mesuliyetten kurtulabilmesi adalete ve hukukî emniyete uygun düşmez. Gerçekten daha önce de izah ettiğimiz gibi³ hukuka aykırı olan fiil aynı zamanda ceza kanunları mucibince de suç teşkil eden bir fiil ise, zarara uğrayan şahıs ceza dâvasına ilaveten uğradığı zararının da hüküm altına alınmasını isteyebilir. Hüküm tefhim edilinceye kadar mutazarrır olan şahsa, ceza mahkemesine müracaatla şahsî haklarının hüküm altına alınabilmesi hakkını tanıdığımız halde, aynı imkanı hukuk mahkemelerine müracaat etmek suretiyle sağlayamamak bir çelişki teşkil eder. Böylece B.K.md 60 f II nin, faili cezalandırmak gayesini taşımadığını da tespit etmiş bulunmaktayız⁴. Kanunumuzun anılan hükmü bir anlamda mutazarrır olan şahsın fiil cezayı gerektirdiğinde Medeni Hukuk çerçevesinde hareket imkanını genişletmiş bulunmaktadır⁵.

Bu konuda İsviçre Federal Mahkemesi⁶ ve Türk Yargıtayının⁷ kararları da yukarıda naklettiğimiz doktrindeki hakim olan düşünceye paralel bulunmaktadır. Yargıtayımız bu konuya ilişkin İçtihadı Birleştirme Kararında B.K. 60/II nin kanuna konuluş sebebini «.....ceza dâvası devam ettiği müddetçe mutazarrırın müdahil sıfatını alarak ceza mahkemesinden tazminat talebedebileceği ve bu itibarla haksız fiilin Devlet tarafından takibi mümkün olduğça tazminat davasını kabul etmemenin manasız olacağı»⁸ şeklinde ifade etmiştir.

² Oser-Schönenberger, (Çev. Seçkin), sh. 547; Arsebük, sh. 570; Tandoğan, sh. 362; Arık, sh. 299; Tunçomağ, sh. 301; Tuncer, sh. 1423. Aktan, Baykut, Ceza Zamanaşımının Haksız Fiil Zamanaşımına Tesiri, İz. BD. 1964, s. 5, sh. 8.

³ Bk. § 2 II.

⁴ Oser-Schönenberger, sh. 547; Arsebük, sh. 570.

⁵ BGE. 91 II 432.

⁶ JdT 1919 47 (Tunçomağ, Borçlar Hukuku, sh. 304 dn. 14 den naklen) BGE 91 II 432.

⁷ İçt. Birl. Kar. 7.12.1955. T. E. 17/K. 26, İçt. Küll. 1956 C. I-II, sh. 121; HGK. 19.11.1958. T. E. 50 - T/K. 48, Olgaç, No. 79, sh. 552.

⁸ Dn. 7 deki İçt. Birl. Kar. na bk.

II — CEZA DÂVASI ZAMANAŞIMININ UYGULANMASI İÇİN GEREKLİ OLAN ŞARTLAR.

A — Suç Teşkil Eden Bir Fiilin Mevcudiyeti:

Haksız fiil hakkında daha uzun süreli ceza dâvası zamanaşımı süresinin tatbiki için fiilin aynı zamanda suç teşkil etmesi gerekir⁹. Şayet ortada suç teşkil eden bir fiil mevcut değilse ilgili tazminat dâvası bir ve on yıllık normal hukuk dâvası zamanaşımı süresine tabidir. Örneğin, bir kimse sahibini öldürmek kastıyla hareket edip, silahın isabet almaması nedeniyle hayvanını öldürürse TCK. nun 521. maddesindeki hayvan öldürme suçu doğmaz. Zira kanunlarımızda tedbirsizlik ve dikkatsizlikle bir kimsenin malına zarar verme veya hayvan öldürme suçu kabul edilmiş değildir¹⁰. Bu nedenle bu olayda hayvanın öldürülmesi nedeniyle açılan tazminat dâvasına ceza zamanaşımının tatbiki düşünülemez.

Doktrin¹¹ ve mahkeme kararlarında¹² umumiyetle kabul edildiğine göre daha uzun süreli ceza zamanaşımının tatbiki için fiilin suç teşkil etmesi ve cezayı gerektirmesi yeterli olup, failin suç sayılan fiilden dolayı mahkum edilmesi şart olmadığı gibi aleyhine takibata tevessül edilmesine, hatta failin cezai ehliyete sahip olmasına dahi hacet yoktur. Daha uzun süreli ceza zamanaşımının tatbiki için gerekli ve yeterli olan yegane şart, suç teşkil eden fiilin ceza kanunları mucibince mücerret cezayı müstelzim olmasıdır. O halde fail hakkında herhangi bir takibat yapıl-

⁹ 3HD. 1.11.1951; T. E. 14523/K. 50921, İçt. Küll. 1952, No. 2085; 3HD. 11.1.1957, T. E. 345/K. 218, İçt. Küll. 1958, No. 293; 3HD. 3.11.1960. T. E. 7005/K. 5851, Seçilmiş İçtihatlar, No. 970, sh. 122; HGK. 13.12.1952 I. E. 3-362/K. 189, İçt. Küll. 1952, C. I sh. 151; 4HD. 8.2.1962. T. E. 961-6248/K. 1391, Karahasan, sh. 849; 4HD. 18.12.1962. T. E. 962-2682/K. 12735, SİD. 1963, C. XVII, sh. 5465; HGK. 27.3.1963. T. E. 3-1/K. 4, Olgaç, No. 78, sh. 550; HGK. 23.3.1966. T. E. 3-D-3/K. 70, Olgaç, No. 88, sh. 555; HGK. 27.1.1971. T. E. 1967-4-148/K. 37, İKİD. 1971. C. II sh. 224.

¹⁰ HGK. 27.3.1963. T. E. 3-1/K. 4, SİD. 1963. C. XVII, sh. 5655.

¹¹ Becker, H. (Çev. Reisoğlu, Kemal.), Borçlar Hukuku, 1. Kısım, C. VI. Ank. 1968, sh. 359; Oser-Schönenberger, sh. 547; Von Tuhr, sh. 414, Saymen-Elbir, sh. 528; Velidedeoğlu-Kaynar, Borçlar Hukuku, Umumi Hükmimler, B. 3. İst. 1960, Sh. 135; Tandoğan, sh. 362; Ergenekon, Yılmaz, Müruru Zamanın Ka.3, Ank. 1960, sh. 55; Tunçomağ, Borçlar Hukuku, sh. 301.

¹² JdT. 1932 I sh. 578, (Gürsoy, Jurisdicatio 1957, s. 3, sh. 252 den naklen); BGE 93 II 498; 4HD. 27.2.1954. T. E. 88/K. 1026, Seçilmiş İçtihatlar, No. 51 sh. 51; 4HD. 2.2.1950. T. E. 291/K.699, AD. 1953, sh. 1925; 4HD. 29.5.1958. T. E. 5667/K. 3784, Olgaç, No. 100, sh. 558.

ması veya failin cezalandırılması B.K. 60/II nin tatbiki bakımından önem taşımaz. Bundan bazı neticeler doğar:

1 — Fail ceza mahkemesine sevk olunmamış ise fiilin ceza müstelzim bir fiil olup olmadığını hukuk hakimi araştıracaktır. Yoksa fail ceza mahkemesine sevk edilmediği için fiilin ceza mahiyetinin araştırılmasından vazgeçilemez.

2 — Fail ceza mahkemesinde ceza ehliyeti bulunmaması nedeniyle beraat etmiş olsa bile fiilin mücerret suç teşkil etmesi daha uzun süreli ceza dâvası zamanaşımının tatbikini engellemez¹³.

B — Ceza Dâvası Zamanaşımı Süresinin Daha Uzun Olması

Ceza dâvası zamanaşımının hukuk dâvasına da tatbik edilebilmesi için ceza kanunlarında bu suç için kabul edilen zamanaşımı süresinin bir ve on yıllık hukuk dâvası zamanaşımı süresini geçmesi gerekir. Ceza dâvası için kabul edilen bu zamanaşımı süresi, ceza mahkemesince hükümlenen ceza miktarına göre değil, o suçun kanunda kabul edilmiş olan umumî zamanaşımı süresine göre tayin edilir¹⁴.

Daha uzun süreli ceza dâvası zamanaşımının tatbiki için, ceza kanununda kabul edilmiş olan bu sürenin hem on hem de bir yıllık süreyi geçmesi şart değildir, bu sürelerden sadece birini geçmesi kafidir. Şayet ceza dâvası zamanaşımı süresi bir yıllık hukuk zamanaşımı süresinden uzun, on yıldan kısa ise sadece bir yıllık süre ceza dâvası zamanaşımına yükselir. Örneğin, beş seneden fazla olmayan ağır hapsi müstelzim cürümlerde ceza dâvası zamanaşımı süresi beş yıldır. Bu halde mutazarrır olan şahıs, zarara ve faile itiladan itibaren bir seneden fazla zaman geçirmiş olsa dahi tazminat dâvasını açabilir¹⁵; zarar ve faile fiilin vukuundan itibaren üç sene sonra muttali olmuşsa iki sene içinde; dört buçuk sene sonra muttali olmuşsa altı ay içinde hukuk dâvasının açılması gerekir. Fakat mutazarrır olan şahıs bu örnekte zarar ve faile altı buçuk yıl sonra muttali olmuşsa dâvanın bu takdirde yine kısa hukuk dâvası zamanaşımı süresi olan bir yıl içinde açılması gerekir¹⁶. Zira bu son ihtimalde hukuk dâvasının daha uzun süreli ceza dâvası zamanaşımı süresine tabi tutulmasının sebebi olan «aynı fiil hakkında fail aleyhine ceza dâvası açma imkanı» mevcut değildir. Bu

¹³ Tandoğan, sh. 363;; Tuncer, sh. 1425.

¹⁴ Tuncer, sh. 1424.

¹⁵ Tandoğan, sh. 360.

¹⁶ Tuğsavul, sh. 360.

nedenle olaya normal bir ve on yıllık hukuk dâvası zamanaşımı sürelerinin uygulanması icap eder.

Önceleri İsviçre'de daha uzun olan ceza dâvası zamanaşımı süresinin hem bir hem de on yıllık hukuk dâvası zamanaşımı süreleri için tatbik edilmesi hususunda tereddütler vardı. B.K. 60/II nin yalnız on yıllık haksız fiil zamanaşımına tatbik edilebileceği iddia ediliyordu¹⁷. Fakat Von Tuhr¹⁸, Oser-Schönenberger¹⁹, Mayer Wild²⁰, ve Federal Mahkeme²¹ bu hükmün bir yıllık zamanaşımına tabi hallerde de cari olacağını kabul etmişlerdir.

Federal Mahkemeye göre «B.K. 60/II, birinci fıkraya hiç bir tefrik yapmadan «şu kadar ki» ibaresi ile bağlanan ayrı bir fıkradır. Mantık bakımından, birinci fıkrada yazılı iki zamanaşımından birisine ve yalnız ona ait olacağını kabule imkân yoktur. Şu halde bu fıkranın, birinci fıkranın tamamına şamil olduğunu kabul etmek gerekir. Münhasıran on yıllık zamanaşımının bu ikinci fıkraya tabi olması icap etseydi buunn sarih bir surette beyanı gerekirdi. Bu tefsir tarzı kanunî hükmün vazı sebebine de uygundur».

Daha uzun olmak şartıyla ceza dâvası zamanaşımı süresinin gerek bir, gerek on yıllık hukuk dâvası zamanaşımı süreleri için uygulanacağı hususunda Türk hukukunda herhangi bir tereddüt yoktur²².

C — Zamanaşımının Ceza Dâvası Zamanaşımı Olması Gerekir:

Ceza kanunlarında iki türlü zamanaşımı süresi vardır. TCK. nunun 102. maddesi kamu dâvasının tabi olduğu zamanaşımı sürelerini tayin eder. Aynı kanunun 112. maddesinde ise hükmolünmüş cezalara ait zamanaşımı süreleri yer alır²³. B.K. nunun 60. maddesinin 2. fıkrasında yer alan ceza zamanaşımı süresi mahkumiyet zamanaşımı süresi

¹⁷ Zürich Yüksek Ticaret Mahkemesinin BL. F. Handelsrechtliche Entsch. C. 18, sh. 307; Becker, 1. Basım, md. 60, No. 3, (Ariık, SBF. 1950, C. 5, sh. 299 dan naklen).

¹⁸ (Çev. Edege) sh. 414.

¹⁹ Çev. Seçkin) sh. 547.

²⁰ RO II s. 357 (Ariık, SBF. 1950 C. 5 sh. 299 dan naklen).

²¹ JdT. 1924 s. 9 (Ariık, SBF. 1950 C. 5, sh. 299 dan naklen).

²² Arsebük, Sh. 570; Tandoğan, sh. 361; Velidedeoğlu-Kaynar, sh. 135. Ariık, SBF. 1950, C. 5, sh. 299; Berki, sh. 182; Aktan, Sh. 8; Tuncer, sh. 1424; Tuğrul, Haksız Fiilde Zamanaşımı, sh. 373; Yargıtay Kararları için bk. dn. 9. daki kararlar.

²³ Ariık, SBF. 1954, C. IX. s. 3, sh. 253.

olmayıp dâva zamanasını süresidir²⁴. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da bir kararında bunu, «B.K. 60. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan ceza zamanasını, Ceza Kanununun 112. maddesinde yazılı mahkumiyet zamanasını olmayıp cezayı gerektirir fiil için Ceza Kanununun 102. maddesinde tespit edilen dâva zamanasından ibarettir»²⁵ şeklinde ifade etmiştir.

Borçlar Kanununun 60. maddesinin 2. fıkrasının tatbiki için daha uzun olan ceza zamanasını süresinin mutlaka ceza kanununda yer alması şart değildir. Zira bu madde ceza kanunundan değil, ceza kanunlarından bahsetmektedir. Bu nedenle ceza hükümleri taşıyan diğer kanunlardaki ceza dâvası zamanasını süreleri de nazara alınmalıdır. Örneğin, Gümrük Kanunu, Orman Kanunu vs.²⁶.

III — CEZA DÂVASI ZAMANAŞIMI KİMLERE UYGULANIR?

B.K. 60/II de yer alan daha uzun süreli ceza dâvası zamanasını aynı zamanda suç teşkil eden fiilden dolayı, cezaen mesul olanlar hakkında tatbik edilir. Yoksa aynı fiilden dolayı cezaen değil de, istihdam eden, ev reisi, failin mirasçıları gibi hukuken mesul olanlar hakkında ceza dâvası zamanasını tatbik edilemez. Zira daha uzun olan ceza dâvası zamanasını, cezai zecir ve men'e taalluk edip, failin mirasçılarına veya fail için mesul olanlara değil ancak faile tatbik edilebilen bir hükmüdür²⁷. Bunun aksine bir tutum ve davranış B.K. 60/II nin gayesine aykırı düşer. B.K. 60/II nin gayesinin fail hakkında ceza dâvası açma imkanı varken tazminat dâvası açamamanın kanun koyucuya anlamsız düşmesi olduğu ve failin fiilinden hukuken mesul olanlara karşı açılacak bir ceza dâvası söz konusu olmadığı da düşünülecek olursa daha uzun zamanasını süresinin yalnız fail aleyhine açılacak hukuk dâvalarına tatbik edilmesi düşüncesinin haklılığı ortaya konmuş olur. Bu nedenle örneğin, belediye şoförünün bir kaza sonucu bir şahsı yaralaması halinde, fiil aynı zamanda suç teşkil ediyorsa şoför aleyhine açılacak tazminat dâvası, ceza zamanasını süresi içinde yillanır. Halbuki aynı fiilden dolayı istihdam eden sıfatıyla belediye aleyhine açılacak olan tazminat dâvası hukuk zamanasını süresine tabidir.

²⁴ Arık, SBFĐ. 1954, c. IX s. 3, sh. 253; Tandoğan, sh. 360; Tuncer, sh. 1424.

²⁵ 10.9.1952. T. E. 4-70/K. 90, Olgaç, No. 77, sh. 550.

²⁶ Tandoğan, sh. 362; Tunçomağ, Borçlar Hukuku, sh. 301.

²⁷ Von Tuhr, sh. 414; Oser-Schönenberger, sh. 547.

Doktrin²⁸ ve Yargıtay İçtihatları²⁹, genellikle yukarda ifade etmeye çalıştığımız hakim görüş tarzına iştirak etmekte olduğu halde, bazı kararlar³⁰ ve müellifler³¹ failin mirasçıları aleyhine açılacak tazminat dâvalarının da ceza dâvası zamanaşımına tabi tutulmaması hususundaki görüşün yanlış olduğunu iddia etmektedirler. Halbuki mirasçılar dahi hukuken mesul olan kişilerden olup mütevaffanın fiilinden dolayı cezaen mesul değildirler. Hal böyle iken cezaen mesul olmayan mirasçılar için de ceza dâvası zamanaşımının tatbiki B.K. 60/II hükmünün konuluş gayesine aykırı düşer. Nitekim Yargıtay da daha sonraki tarihli bir kararında³² yukarıdaki karardan dönerek, B.K. 60/II nin yalnız faili istihdaf eylediğini ve zarardan mesul tutulacak üçüncü şahıslara ve failin mirasçılarına şamil bulunmadığını ifade etmiştir.

IV — CEZA DÂVASI ZAMANAŞIMININ BAŞLAMASI, KESİLMESİ, DURMASI.

B.K. 60/II nin koymuş olduğu hüküm ilk nazarda iki tefsir tarzına imkan veriyor. Bunlardan ilkinde göre, kanun bu hükümle zamanaşımını daha uzun olmak şartıyla ceza kanunu hükümlerine tabi tutmuştur. Diğer bir tefsir tarzına göre, bu hükümle, sadece müddet bakımından Ceza Kanununa, diğer hususlarda Borçlar Kanunu hükümlerine tabi olan bir zamanaşımı tesis edilmiştir.

İsviçre Federal Mahkemesi önceleri³³ ilk tefsir tarzına itibar ederek, gerek zamanaşımı süresi gerekse durma ve kesilme sebepleri hakkında Ceza Kanunu hükümlerinin uygulanması görüşünü savunuyordu. B.K. 60/II nin gaye ve ortaya çıkış sebeplerinden hareket eden Federal Mahkeme 1965 yılında bu görüşünden ayrılmıştır³⁴. Federa-

²⁸ Von Tuhr, (Çev. Edege) sh. 414; Oser-Schönenberger, (Çev. Seçkin) sh. 547; Arsebük, sh. 570; Arık, SBFD; 1954, s. 5. sh. 313; Ergenekon, sh. Tuncer, sh. 1426; Olgac, sh. 522.

²⁹ HGK. 17.3.1948. T. E. 20 - T/K. 16, Ömertaş - Çetintaş, sh. 194; 4HD. 18.4. 1940, T. E. 128/K. 936, Olgac, No. 94, sh. 556; 4HD. 2.11.1953. T. E. 6060/K. 4466, İçt. Küll. 1954, s. I-II, sh. 165; 3HD. 16.3.1959. T. E. 1768/K. 2521, Karahasan, sh. 845; HGK. 7.11.1962. T. E. 4-54/K. 86, Olgac, No. 95, sh. 557; TD; 11.3.1963. T. E. 62-1433/K. 63-1396, İKİD. 1964, C. 4, sh. 2838; 4HD. 23.6.1967. T.E. 966-4436/K. 5427, Olgac, No. 82, sh. 553.

³⁰ 4HD. 31.10.1949. T.E. 5642/K. 5611, İçt. Küll. 1951, No. 374; 4HD. 1.10.1949. T. E. 5642/K; 5611, İçt. Küll. 1951, C. I, sh. 220.

³¹ Becker, (Çev. Reisoğlu) sh. 359; Gönensay, sh. 233.

³² 4HD. 8.2.1954. T. E. 932/K. 671, Emsal, sh. 121 (Tandoğan, sh. 363 dn. 80 den naklen).

³³ BGE 77 II 319 = JdT 1952 I 466.

³⁴ BGE 97 139; BGE 91 II 430.

Mahkeme'nin bu son görüş tarzına göre; daha uzun süreli ceza zamanlaşımı, sadece süre ve zamanlaşımın hareket noktası bakımından Ceza Kanunu hükümlerine tabi olup bunun dışında kalan hususlar İBK 127 vd. (TBK. 125vd.) hükümlerine tabidir. Aksi halde hukuk dâvasının kaderi, ceza dâvasının kaderine bağlanmış olacaktır. Mutazarrır olan şahıs tazminat dâvası zamanlaşımını Borçlar hukukunun bahsettiği sebeplerle kesebilir. Yoksa Ceza hukuku bakımından dâvanın açılıp açılmadığını ve ceza mahkemesinde verilen hükmün lehte veya aleyhte olduğunu bilmek mecburiyetinde bırakılamaz.

Kanaatimizce bu ikinci tefsir tarzı kanun koyucunun amacına en uygun düşen bir tefsirdir³⁵. Kanun açıkça, sadece ceza zamanlaşımı süresi bakımından hukuk dâvasını ceza hükümlerine tabi tutmuştur. Bu sürenin başlangıcı ise kanunda tespit edilmemiş olmasına rağmen suç teşkil eden fiilin işlendiği andır³⁶. Bu hususta bir yıllık kısa hukuk zamanlaşımı süresinde olduğu gibi zararı ve faili öğrenme amacı esas alınmaz. Aksi halde ceza dâvası suçun işlendiği andan itibaren işleyip sona erdiği halde, mutazarrır olan şahsın zararı ve faili halen öğrenmemesi sebebiyle hukuk davasının zamanlaşımının henüz işlememesi gibi garip bir sonuçla karşılaşırız. Bu durum B.K. 60/II nin «ceza davası açma imkanı varken hukuk davası açmamak.....» şeklindeki gayesine aykırı düşer.

Zamanlaşımının durma ve kesilmesi sebeplerine gelince: Eğer daha uzun süreli ceza zamanlaşımının kesilme ve durma sebepleri bakımından Ceza Kanunu hükümlerine tabi olduğunu kabul edecek olursak, mağdura ceza dâvası zamanlaşımının bir kesilme sebebi olan ceza dâvasını açmak ve onu takip etmek külfetini yüklemiş oluruz. Halbuki ceza zamanlaşımının uygulanması için fiilin cezayı müstelzim bir fiil olması yeterli olup ayrıca cezaî takibatın yapılmış olması gerekmez. Bu nedenle yalnız ikame edilmiş ceza dâvası hukuk dâvası zamanlaşımını kesmez. Buna karşılık usulüne uygun olarak ceza dâvasına ilaveten yapılan bir müdahale veya şahsî hak talebi hukuk dâvası zamanlaşımını keser³⁷. Bunun için bu talebin kabul edilmesi gerekir. Talep reddedilirse zamanlaşımı kesilmiş olmaz³⁸.

³⁵ Aynı kanaatte/Becker, (Çev. Reisoğlu), sh. 358; Ergenekon, sh. 55; Tuğsavrul, Haksız Fiil Zamanlaşımı, sh. 371; Tuncer, sh. 1424.

³⁶ HGK. 14.5.1952. T. E. 3-86/K. 110, İçt. Küll. 1953, C. 1, sh. 150; Aksi görüş: HGK. 25.12.1946. T. E. 3-117/K. 128, Ömerbaş-Çetintaş, sh. 195.

³⁷ Ergenekon, sh. 56.

³⁸ 4HD. 26.4.1951. T. E. 3785/K. 3255, İçt. Küll. 1952, C. I, sh. 153; 4HD. 20.12.1951 T. E. 9937/K. 7875. İçt. Küll. 1952, C. I, sh. 152.

TCK. nunun 104. maddesi zamanaşımının kesilmesi halinde tekrar cerayana başlayacağını, fakat zamanaşımı müddetine yarısının ilavesiyle baliğ olacağı müddeti asla tecavüz etmeyeceğini kabul etmiştir. Yargıtay³⁹ ise hukukta ceza zamanaşımının tamamının hesap edileceğini ve TCK. 104/II gereğince yarı müddetin ilâvesi cihetine gidilemeyeceğini içtihat etmiştir.

V — CEZA DÂVASI ZAMANAŞIMININ TATBİKİ İLE İLGİLİ BAZI SORUNLAR.

A — Ceza dâvası zamanaşımının tatbiki için fiilin mücerret suç teşkil etmesinin yeterli olup, fail hakkında cezaî takibatın yapılmasının şart olmadığını belirtmiştik. Bunun bir neticesi olarak suç teşkil eden fiil, takibi şikayete bağlı olan suçlardan ise şikayetin yapılmamasının veya altı aylık şikayet müddetinin geçirilmiş olmasının ceza dâvası zamanaşımının tatbikinde menfi bir tesiri yoktur⁴⁰. Ceza dâvası zamanaşımının süresi ile şikayet süresi arasında, B.K. 60/II nin tatbiki ile ilgili konularda uzak veya yakından herhangi bir ilişki mevcut değildir⁴¹.

B — Yargıtay bazı kararlarında⁴² daha uzun süreli ceza dâvası zamanaşımının tatbiki için mutazarrır olan şahsın ceza dâvasına müdahil olarak katılmasını aramaktadır. Bu görüş tarzı tasvip edilemez. Zira «her ceza dâvasına müdahil olarak iştirak etmek mümkün olmadığı gibi, mağdurun şu veya bu nedenle cezaî takibata tevessül etmemiş olması B.K. 60/II nin bahsettiği haktan mahrumiyeti mucip olamaz»⁴³.

C — Şimdi önemli bir konuya değinmek istiyoruz. Acaba suç teşkil eden fiil hakkında ceza mahkemesinin verdiği kararların daha uzun süreli ceza dâvası zamanaşımının tatbikine herhangi bir etkisi mevcut mudur?

1 — Ceza mahkemesinden verilen karar mahkumiyet kararı ise ceza dâvası zamanaşımının tatbikine mani olmaz. Zira bu takdirde

³⁹ 4HD. 23.10.1951. T. E. 13781/K. 10680, AD. 1953, sh. 1424.

⁴⁰ Tandoğan, sh. 364; Berki, sh. 183; Olgaç, sh. 522.

⁴¹ JdT 1927 s. 186, (Ergenekon, sh. 55, dn. 112 den naklen); FMK. 27.4.1932, Olgaç, No. 116, sh. 561; HGK. 3.6.1953. T. E. 4 - 71/K. 77, Olgaç, sh. 561, No. 115.

⁴² 4HD. 19.2.1949. T. E. 12626, İçt. Küll. 1950, C. I, sh. 400; 4HD. 29.1.1948. T. E. 713/K 471 ve 4HD. 1950. T. E. 5642/K; 5111, (Gürsoy, Jurisdictio, 1957 s. 3, sh. 252 den naklen).

⁴³ Gürsoy, Jurisdictio, 1957, sh. 252; Tunçomağ, Borçlar Hukuku, sh. 301.

fiilin cezayı müstelzim bir suç teşkil ettiği sabitlemiştir. Bu konuda herhangi abir tereddüt mevcut değildir⁴⁴.

2 — Ceza mahkemesinden verilen karar beraat kararı olması halinde durum tartışmalıdır.

a — Yargıtay'ın görüşü: Yargıtay bazı kararlarında⁴⁵ beraat kararının B.K. 60/II hükmünün tatbikine mani olduğunu belirtmiştir. Böyle bir ihtimalde Yüksek Mahkeme bazı kararlarında⁴⁶ beraat kararının verildiğinden itibaren, bazı kararlarında⁴⁷ ise hükmün tefhim ve tebliğ tarihinden itibaren hukuk zamanasının tatbik olunacağına karar vermiştir.

b — Doktrindeki Görüşler: İsviçreli müelliflerden Von Tuhr⁴⁸, Oser-Schönenberger⁴⁹ beraat kararının ceza dâvası zamanasının tatbikine mani olduğu görüşündedirler.

Bizde de, müelliflerin ekseriyeti tarafından⁵⁰ beraat kararının ceza dâvası zamanasının tatbikini engellediği görüşü savunulmaktadır. Buna mukabil bazı müellifler⁵¹ beraat kararlarını bir ayırma tabi tutarak ancak failin suçlu olmadığını kesin şekilde tespit eden beraat kararlarının B.K. 60/II hükmünü engellediğini iddia ederler.

Biz de bu konuda ekseriyeti teşkil eden müelliflerin görüşlerine iştirak ediyoruz. Beraat kararı her ne sebeple verilmiş olursa olsun, fail hakkında cezaî takibatın yapılmasına engel olur. B.K. 60/II nin tatbiki için fiilin bir suç teşkil etmesi ve cezaî müstelzim olması şartı aranacağına, beraat kararı ise bu şartın ortadan kalkması sonucunu doğurduğuna göre olaya daha uzun süreli ceza dâvası zamanasını değil, bir ve on yıllık genel zamanasını tatbik edilmek icap eder. Aksi bir tutum ceza mahkemesince suçlu olmadığı tespit edilen şahsın hukuk mahkemesince suçlu kabul edilerek ceza mahkemesi kararının inkarı sonucunu doğurur. Bu konuda B.K. 53. maddesi bizi tereddüde düşürme-

⁴⁴ Arık, SBFĐ. 1950, C. 5. sh. 300; Aktan, sh. 8.

⁴⁵ 4HD. 31.5.1951. T. E. 5049/K. 4327, Olguç, No. 99, sh. 558; 4HD. 9.11.1951. T. E. 8784/K. 6990, Olguç, No. 104, sh. 558; TD. 17.5.1952. T. E. 51-359/K. 2644, İçt. Küll. 1952, C. II, sh. 1117.

⁴⁶ 4HD. 28.3.1952 T.E. 2476/K. 1752, AD. 1953, s. 12, sh. 1425 ve dn. 44 deki kararlar.

⁴⁷ 4HD. 31.5.1951. T.E. 5403/K. 4369, AD. 1953, s. 12, sh. 1425.

⁴⁸ (Çev. Edege), sh. 414.

⁴⁹ (Çev. Seçkin), sh. 547.

⁵⁰ Birsen, sh. 208; Gönensay, sh. 237; Arsebük, sh. 570; Tunçomağ, İHFM. 1962, s. I, sh. 277; Ergenekon, sh. 57.

⁵¹ Çandarlı, ABD. 1949, s. 60, sh. 36; Aktan, sh. 8.

melidir. Zira ,beraat kararının bağlayıcı olmaması sadece fiilin ceza mahkemesince suç teşkil etmemesine rağmen hukuk mahkemesince haksız fiil teşkil edebilmesi sonucunu doğurur. Yoksa hukuk mahkemesi fiilin ayrıca suç teşkil ettiğini de tespit edemez.

Buna mukabil ceza mahkemesinde sorgu yargıcının muhakemenin men'i kararı ile savcının ademi takip kararı vermesi beraat kararı sayılamayacağından, ceza dâvası zamanlaşımının tatbikini engellemez⁵².

D — Af kanunları karşısında B.K. 60/II hükmünün tatbiki sorunu: Cezanın af ile düşmesi halinde B.K. 60/II hükmünün halen tatbik edilip edilemeyeceği hususu tartışmalıdır.

Yargıtay bazı kararlarında⁵³ ceza af ile düşse bile cezayı müstelzim fiilden doğan tazminat dâvasında ceza dâvasına ait müruru zamanın tatbiki gerektiği fikrini müdafa etmiştir. Fakat bir Tevhidi İçtihat Kararı ile aksi görüş benimsenmiştir⁵⁴. Buna göre «...haksız fillerin af kanunları ile cezaî mahiyet ve vasıflarını kaybetmeleri halinde artık devletçe de takip bahse konu olamayacağından, bu gibi haksız fiillerden doğan tazminat dâvalarında ceza zamanlaşımının değil B.K. 60 daki hukuk zamanlaşımının tatbiki gerekir.»⁵⁵.

Doktrinde bazı müellifler⁵⁶ cezanın af ile düşmesine rağmen ceza dâvası zamanlaşımının uygulanabileceği görüşünü savundukları halde, büyük bir çoğunluk Yargıtay'ın İçtihadı Birleştirme Kararı ile benimsediği görüş tarzına katılmaktadır.

Bizce af kanununun iki nev'ini birbirinden ayırmak gerekir. Genel af kanunu mahkumiyeti bütün neticeleri ile birlikte kaldırır. Burada bir çeşit devletin o suçun işlendiğini görmemezlikten gelmesi, o suçu inkar etmesi söz konusudur. Bu nedenle genel af kanunu ceza dâvası

⁵² Tuğsavul, Haksız Fiil Zamanlaşımı, sh. 576 vd.

⁵³ 4HD. 23.1.1942. T. E. 500/K. 249, Jurisdiction, 1957, s. 3, sh. 252; 4HD. 15.9.1939. T. E. 2197/K. 1719. Tuncer, Haksız Fiilzamanlaşımı, sh. 1425; den naklen. 3HD. 16.10.1951. T. E. 13555/K. 10387, İçt. Küll. 4, No. 2086; HGK. 8.4.1964. T. E. 923 - D/K. 305, İKİD. 1964, C. 4, sh. 3085; HGK. 15.2.1967. T. E. T - 746/K. 115, İKİD. 1967, C. 7, sh. 5023.

⁵⁴ Bk. § 4 dn. 7 deki İçt. Birl. Kar. Ayrıca; 4HD. 29.9.1953. T. E. 3207/K. 3839, İçt. Küll. 1953, C. II, sh. 1124; 4HD; 22.10.1955. T. E. 5336/K. 622, Olguç, No. 147, Sh. 573; 4HD. 15.6.1965. T. E. 964-4106/K; 3175, Olguç, No. 144, sh. 572; 3HD. 16.6.1969. T. E. 3730/K. 3004, İBD. 1969. s. 7-8, sh. 321; HGK. 24.4.1968. T. E. 967 - 133/K. 279, Karahasan, sh. 853; 3HD. 31.3.1969. T. E. 2023/K. 1561, Karahasan. sh. 851.

⁵⁵ Tuncer, sh. 1425; Tuğsavul, Haksız Fiil Zamanlaşımı, sh. 377.

⁵⁶ Berki, sh. 183; Ergenekon, sh. 58; Arık, SBFD. 1954, s. IX, s. 3, sh. 253; Olguç, sh. 522.

zamanaşımının tatbikine mani olur. Halbuki özel affa durum başkadır. Bu çeşit afflar mahkumiyeti bütün neticeleriyle ortadan kaldırmayıp sadece cezanın tamamen kalkması veya daha az takdiri sonucunu doğururlar. O halde özel affa rağmen suç bütün unsurları ile mevcuttur. Yegane eksik olan fiilin cezalandırılmamasıdır. B.K. 60/II nin tatbiki için suç teşkil eden bir fiilin mevcudiyeti yeterli olup failin cezalandırılması şart olmadığından özel affa rağmen ceza dâvası zamanaşımının tatbiki gerekir.

Af halinde uygulanacak olan hukuk zamanaşımının hangi andan itibaren başlayacağı konusunda Yargıtay kararları arasında birlik mevcut değildir. Bazı kararlarda⁵⁷ cezanın af ile düşmesi halinde hukuk zamanaşımının, af kanununun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren işlemeye başlayacağı ifade edildiği halde; bazı kararlarda⁵⁸ ise af kanununun yürürlüğe girmesinin yeterli olmadığı, ceza mahkemesinin dâvanın af kanunu ile sükûtuna karar vermesi gerektiği ifade olunmuştur.

Af kanunu yürürlüğe girdiği anda henüz o suçun bu af kanununun kapsamına girip girmediği bilinmediğinden, ceza mahkemesinin dâvanın sükûtuna karar vermesi görüşü daha uygundur. Fakat henüz ceza dâvası açılmadan af kanunu çıkmışse, bir yıllık müddet af kanununun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren hesaplanmalıdır.

SONUÇ

Ceza ve Medenî hukuk arasındaki münasebet, özellikle aynı zamanda suç ve haksız fiil teşkil eden fiiller bakımından ceza ve hukuk hakimlerinin karşılıklı durumlarını ifade eder.

Ceza hakiminin hukuk hakimi karşısındaki durumu ceza hukukunu ilgilendiren bir problemdir. Bu nedenle biz, incelememiz sırasında hukuk hakiminin ceza hukuk prensipleri ve ceza mahkemesi karşısındaki durumu üzerinde durduk. Yalnız burada, ceza hakiminin durumu ile ilgili olarak bizi yakından ilgilendirmesi bakımından aynı za-

⁵⁷ HGK. 20.10.1954, T. E. 4-143/K. 146, Olgaç, No. 146, sh. 573; 3HD. 6.2.1969. T. E. 705/K. 756, İBD. 1969, s. 7-8, sh. 318; 4HD. 1.4.1968. T. E. 3018/Karahasan, sh. 854.

⁵⁸ 4HD. 29.9.1953. T. E. 3207/K. 3839, İçt. Küll. 1953, C. II, sh. 1124; 4HD. 28.9.1954. T. E. 5035/K. 3835, İçt. Küll. 1955, C. I-II, sh. 160; 4HD. 26.4.1951. T. E. 3785/K. 3235, AD. 1952, s. I, sh. 159; 4HD. 30.6.1967. T. E. 967-2884/K. 5124, Olgaç, No. 145, sh. 573; HGK. 11.5.1955. T. E. 440/K. 37, Olgaç, No. 148, sh. 573; 4HD. 19.3.1968. T. E. 2681; 4HD. 4.4.1969. T. E. 968-10805/K. 3280, Karahasan, sh. 851-854.

manda suç teşkil eden haksız fiilden zarar gören şahsın, açılmış olan ceza dâvasına ilaveten müdahale veya şahsi hak dâvası yoluyla tazminat talebi üzerinde durmayı uygun bulduk.

Aynı zamanda suç ve haksız fiil teşkil eden fiillerle ilgili olarak B.K. 53. maddesi bağımsızlık prensibi denen, önemli bir hükmü ihtiva etmektedir. Bu prensiple, tazminata hükmederken, hukuk hakimine, tanınmış olan bağımsızlık sahasını, şu şekilde özetleyebiliriz.

Hukuk hakimi kusuru ve failin temyiz kudretini tayin ederken ceza hukuku prensipleri ile bağlı değildir.

Ceza mahkemesi kararları karşısında ise bağımsızlık prensibi bakımından ikili bir ayırım yapmak gerekir.

Beraat kararları bakımından bağımsızlık prensibi, kanun mutlak bir ifade kullanmasına rağmen, sadece delil kifayetsizliğine dayanan beraat kararları içindir. Yoksa failin bu suçu işlemediğini kesin şekilde tespit eden beraat kararları hukuk hakimini bağlar.

Mahkumiyet kararları bakımından ise; kanun sadece kusurun takdiri ve zararın miktarını tayin hususlarında hukuk hakimini serbest kabul etmiştir. Fakat bu iki hal dışında mahkumiyet kararlarının bağlayıcı olması demek, hukuk hakiminin de faili mutlaka tazminata mahkum edeceği şeklinde anlaşılmalıdır. Bundan dolayıdır ki biz, ceza dâvasının hukuk dâvası için bir bekletici mesele teşkil etmediği görüşünü savunduk.

Mahkumiyet kararlarının kusurun takdiri ve zararın miktarını tayin dışında hukuk hakimi için bağlayıcı olmasının sebebi muhkem kaziye esasına dayanmaktan ziyade, aynı olayın bir başka mahkemece incelenip sabitleşmesi dolayısıyla kat'i bir delil teşkil etmesi esasına dayanır.

Çalışmamızın ikinci bölümünü teşkil eden zamanaşımı bakımından Ceza hukuku ile Medeni hukuk arasındaki ilişkiye gelince:

Kanun koyucuya, aynı fiilden dolayı fail için daha ağır neticeler doğuracak olan ceza dâvası devlet tarafından takip edilebildiği müddetçe, tazminat dâvası açılmamasının anlamsız görünmesi, B.K. 60/II hükmünün konuluş sebebini teşkil eder.

Bir veya on yıldan daha uzun süreli ceza dâvası zamanaşımının tatbiki için fail hakkında ceza dâvası açılması şart değildir. Ceza dâvası açılmasa dahi hukuk hakimi, failin suç teşkil edip etmediğini bizzat araştıracaktır. Bundan başka ceza dâvası zamanaşımının hem bir hem de on yılı birden geçmesi şart değildir; bunlardan birisini geçmesi kafidir.

B.K. 60/II nin kabul ediliş sebebi, ceza dâvası zamanlaşımının fail dışında cezaen değil de hukuken mesul olanlara tatbikine manidir. Failin mirasçılarını bunlardan hariç tutmak için herhagi bir sebep mevcut değildir.

Burada tartışılmalı olan meselelerden birisi de hukuk zamanlaşımının, sadece süre bakımından mı, yoksa başlama, kesilme, durma, sona erme gibi haller için de mi Ceza Kanunu hükümlerine tabi olduğudur.

Bizce bu konuda da B.K. 60/II nin gayesinden hareket etmek gerekir. Bu hükmün gayesi, fail hakkında ceza dâvası açma imkanı varken hukuk dâvası açamamanın anlamsız olmasıdır. Bu nedenle kanun, hukuk dâvasını, sadece süre bakımından ceza hukuku hükümlerine tabi tutmak istemiştir. Süre dışındaki konularda yine Borçlar hukuku hükümleri tatbik edilmelidir.

Ceza dâvası zamanlaşımının tatbiki ile ilgili bazı sorunlara ilişkin önemli iki tartışmayı şu şekilde karara bağlamayı uygun bulduk.

Ceza mahkemesi tarafından beraat kararı verilmesi halinde B.K. 60/II nin tatbik edilip edilmeyeceği tartışmasını, biz menfi şekilde cevaplandırdık. Zira B.K. 60/II nin uygulanabilmesi için ortada suç teşkil eden bir fiilin mevcudiyeti şarttır. Beraat kararı ise fiilin suçluluk vasfını ortadan kaldırır.

Af halinde B.K. 60/II nin tatbiki tartışmasında ise ikili bir ayırım yapmak gerekir. Şayet af, genel bir aftan ibaret ise, genel af mahkumiyeti bütün neticeleriyle birlikte ortadan kaldırdığından artık ceza dâvası zamanlaşımının tatbiki de düşünülemez. Özel afta ise mahkumiyet bütün neticeleriyle birlikte devam eder, sadece cezadan bir miktar indirim yapılır veya cezanın tamamı kaldırılır. Bu nedenle bu mahiyetteki bir affa rağmen, hukuk dâvası ceza dâvası zamanlaşımına tabi olmakta devam eder.

BİBLİYOGRAFYA

- Aktan Baykut : Ceza Zamanlaşımının Haksız Fiil Zamanlaşımına Tesiri, İzm. B. D. 1964, s. 5, sh. 8.
- Ansay S. Şakir : Hukuk Yargılama Usulleri, B. 6, Ank. 1957.
- Arık K. Fikret : Kararlar Kroniği, SBFD. 1954, C. IX, s. 3, sh. 251.
- Arık K. Fikret : Kararlar Kroniği, SBFD. 1950, C. 5, sh. 300.
- Arsebük Esat : Borçlar Hukuku, Ank. 1950.
- Bağatur Ege : Medenî Hukuk İle Ceza Hukuku Arasındaki İlişki, ABD. 1965, Sh. 5 vd.
- Becker H. : (Çev. Reisoğlu Kemal), Borçlar Hukuku, Kısım. 1. C. VI, Ank. 1968.
- Belgesay M. Reşit : Ceza Ve Hukuk Mesuliyeti, (Çanakkale Haftası) İst. 1953.
- Belgesay M. Reşit : Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, C. II, İst. 1939.
- Bilge Necip : Medenî Yargılama Hukuku, Ank., 1967. (İkinci Basım)
- Berki Şakir : Borçlar Hukuku, B. 3, Ank. 1962.
- Birsen Kemalettin : Borçlar Hukuku Dersleri, B. 4, İst. 1967.
- Çenberci Mustafa : Kesin Hüküm, AD. 1964, s. 9-12, sh. 1141 vd.
- Ergenekon Yılmaz : Müruru Zamanın Kat'ı, Ank. 1960.
- Gönensay, Samim : Borçlar Hukuku, C. I, İst. 1948.
- Gürsoy K. Tahir : Mahkeme Kararları Kroniği, Jurisdictio, 1957, sh. 251 vd.
- Erem Faruk : Ceza Hukuku Genel Hükümler, C. II, Ank. 1971.
- Karahasan M. Reşit : Tazminat Davaları, İst. 1970.
- Keyman Selahattin : Türk Hukukunda Af, (Tez), Ank. 1965.
- Olgaç Senaî : Kazaî Ve İlmî İçtihatlarla Türk Borçlar Kanunu, B. II, İst. 1969.
- Onursal Sami : Kamu Davasına Müdahale, İst. 1968.

- Oser-Schönenberger : Borçlar Hukuku, (Çev. Recaî Seçkin), C. 5, Ank. 1950.
- Öztek Esat : Ceza Mahkemesinde Beraat... Jurisdictio, 1957, sh. 725 vd.
- Postacıoğlu İlhan : Medenî Usul Hukuku Dersleri, B. 5, İst. 1970.
- Saymen-Elbir : Türk Borçlar Hukuku, İst. 1966.
- Tandoğan Halûk : Türk Mesuliyet Hukuku, Ank. 1961.
- Tekinay S. Selahattin : Borçlar Hukuku, İst. 1971.
- Tuğsavul Muhsin : B. K. 53. Maddesi Üzerine Bir İnceleme, AD. 1946, Sh. 948 vd.
- Tuncer Sıtkı : Haksız Fiilde Ceza Müruruzamanı, AD. 1953, s. 12, Sh. 1423 vd.
- Tunçomağ Kenan : Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, B. 3, C. 1 İst. 1968.
- Tunçomağ Kenan : Kararlar Kroniği, İHFM. 1962, C. XXVIII, s. 1, Sh. 270 vd.
- Tunçomağ Kenan : Kararlar Kroniği, İHFM. 1962, C. XXVIII, s. 61, sh. 272.
- Tunçomağ Kenan : Kararlar Kroniği, İHFM. 1963, C. XXVIII, s. 34, sh. 841 vd.
- Velidedeoğlu-Esmen : Borçlar Hukuku, B. 3, İst. 1960.
- Von Tuhr : Borçlar Hukuku, (Çev. Cevat Edege), C. 1, İst. 1952.

KISALTMALAR

ABD.	:	Ankara Barosu Dergisi
AD.	:	Adalet Dergisi
AHFD.	:	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Age.	:	Adı Geçen Eser
Agm.	:	Adı Geçen Makale
B.	:	Basım
B.K.	:	Borçlar Kanunu
BGE.	:	Entscheidungen des Schweizerischen Bundesgerichts
Bk.	:	Bakınız
C.	:	Cilt
CD.	:	Ceza Dairesi
CMUK.	:	Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
dn.	:	Dip Not
E.	:	Esas
FMK.	:	Federal Mahkeme Kararı
HD.	:	Hukuk Dairesi
HGK.	:	Hukuk Genel Kurulu
HMUK.	:	Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu
İBD.	:	İstanbul Baro Dergisi
İHFM.	:	İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası
İçt. Birl. Kar.	:	İçtihadı Birleştirme Kararı
İçt. Kül	:	İçtihatlar Külliyyatı
İKİD.	:	İlmî Kazâî İçtihatlar Dergisi
SİD.	:	Son İçtihatlar Dergisi
s.	:	Sayı
sh.	:	Sahife